

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií

Nizozemský jazyk a literatura

Diplomová práce

Mgr. Martina Vokáčová

Classificatie van adjectieven in het Nederlands

Klasifikace adjektiv v nizozemštině

Classification of adjectives in Dutch

Praha 2019

Vedoucí práce: Prof. dr. hab. Jan Pekelder

Konzultant: Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 16. srpna 2019

.....
Martina Vokáčová

Verklaring:

Hiermee verklaar ik dat ik deze masterscriptie zelf heb geschreven enkel met gebruikmaking van de aangegeven en juist geciteerde bronnen en literatuur en dat de masterscriptie niet gebruikt is in het kader van een andere universitaire studie of ter verkrijging van een andere of dezelfde academische titel.

In Praag, 16 augustus 2019

.....
Martina Vokáčová

Sleutelwoorden:

adjectieven, classificatie, Nederlands, scalariteit, eigenschapsschaal, gradueerbaarheid

Klíčová slova:

adjektiva, klasifikace, nizozemština, skalárnost, škála vlastnosti, stupňovatelnost

Keywords:

adjectives, classification, Dutch, scalarity, property scale, gradability

Abstract (in het Nederlands)

Deze masterscriptie is gewijd aan de semantiek van adjectieven in het Nederlands, hun categorisatie en interne classificatie. In het eerste deel worden de criteria onderzocht die de belangrijkste Nederlandse grammatica's gebruiken om adjectieven als een zelfstandig woordsoort af te bakenen en waarop ze subcategorieën van adjectieven onderscheiden. Bijzondere aandacht wordt erbij gevestigd op de rol die in het definiëren en indelen wordt gespeld door het concept van gradueerbaarheid. Vervolgens worden de geconstateerde definities en classificaties met de scalaire benadering geconfronteerd, die stelt dat adjectieven een eigenschapsschaal aanduiden en dat ze op basis van deze schaal ingedeeld kunnen worden. Het praktische deel bestaat uit een corpusonderzoek dat op de verificatie van de in het theoretische deel geformuleerde aannames gericht is. Op basis van een steekproef van honderd adjectieve lemma's met de laagste coëfficiënt van gradatiewaarschijnlijkheid gevonden in Nederlandstalige corpora CGN en SoNaR is er een set morfologische, syntactische, semantische en discursieve variabelen gemeten, die het comparatief- of superlatiefgebruik mogelijk kunnen maken, zelfs bij adjectieven die gewoonlijk als niet-gradueerbaar beschouwd worden. Uit de resultaten van de analyse blijkt dat het adequater is om de gradatie als een statistische tendentie te beschouwen dan het criterium, op basis waarvan het mogelijk is om de discrete adjectieve klasse te onderscheiden.

Abstrakt (česky)

Diplomová práce se zabývá sémantikou adjektiv v nizozemštině, jejich kategorizací a vnitřní klasifikací. V první části sleduje a analyzuje kritéria, která hlavní gramatiky nizozemštiny používají k vymezení adjektiv jako samostatného slovního druhu a na základě kterých vyčleňují adjektivní subkategorie. Zvláštní pozornost je přitom věnována roli, jakou při vymezování a třídění adjektiv hraje koncept stupňovatelnosti. Tyto definice a klasifikace následně konfrontuje se skalárním přístupem, podle kterého adjektiva označují škálu vlastnosti a dají se třídit právě podle typu škály, kterou vyjadřují. Praktická část je tvořena korpusovou sondou, jejímž cílem je prozkoumat platnost předpokladů o stupňovatelnosti adjektiv formulovaných v teoretické části. Na základě vzorku 100 adjektivních lemmat s nejnižší hodnotou koeficientu pravděpodobnosti stupňování, získaného z nizozemskojazyčných korpusů CGN a SoNaR, je sledována sada morfologických, syntaktických, sémantických a diskurzivních proměnných, které mohou užití komparativu nebo superlativu licencovat, a to i u adjektiv, která jsou běžně považovaná za nestupňovatelná. Výsledky analýzy ukazují, že stupňování je adekvátnější pojímat jako statistickou tendenci než jako kritérium, na jehož základě lze rozlišovat diskrétní adjektivní třídy.

Abstract (in English):

This diploma thesis deals with the semantics of Dutch adjectives, their categorization and internal classification. The first section observes and analyses the criteria for delimiting adjectives as an independent word class and establishing adjectival subcategories, as dictated by the most influential Dutch grammar publications. One key area of focus is the concept of gradability and its role in delimiting and classifying adjectives. These definitions and classifications are confronted using the scalar approach, according to which adjectives represent a scale of properties and may be sorted depending on which type of scale they express. The practical section comprises a corpus study whose aim is to examine the validity of the assumptions formulated in the theoretical introduction regarding the gradability of adjectives. Using a sample of 100 adjectival lemmas with the lowest coefficient value for the likelihood of gradability, acquired from the Dutch language corpora CGN and SoNaR, the study follows a set of morphological, syntactic, semantic and discourse variables which may warrant the use of the comparative or superlative even with adjectives which are generally considered to be ungradable. The results of the analysis suggest that it is more appropriate to regard gradability as a statistical tendency rather than a criterion based on which discrete classes of adjectives may be discriminated.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
1.1	PROBLEEMSTELLING.....	2
1.2	OPBOUW	3
2	THEORETISCHE INKADERING.....	5
2.1	DE ANS.....	5
2.1.1	Categorisatie.....	6
2.1.2	Classificatie: betekeniscategorieën.....	7
2.1.3	Classificatie: absolute en relatieve adjectieven	10
2.1.4	Classificatie: objectieve en subjectieve adjectieven.....	11
2.1.5	Classificatie: kwalificerende en relationele adjectieven	12
2.1.6	Samenvatting.....	13
2.2	SoD	13
2.2.1	Categorisatie.....	14
2.2.2	Classificatie.....	14
2.2.3	Scalariteit	17
2.2.4	Gradueerbaarheid	18
2.2.5	Samenvatting.....	19
2.3	SCALAIRE BENADERING VAN ADJECTIEVEN	20
2.3.1	Schaalstructuur	20
2.3.2	Scalaire adjectieven	21
2.3.3	Gradueerbaarheid	23
2.4	SAMENVATTING	24
3	CORPUSANALYSE.....	25
3.1	METHODOLOGIE.....	26
3.2	DATA	27
3.3	HET OPSTELLEN VAN EEN STEEKPROEF.....	29
3.4	ANNOTATIE	33
3.4.1	Annotatieproblemen.....	41
4	RESULTATEN	43
4.1	ALGEMEEN OVERZICHT.....	43
4.2	CLUSTERANALYSE	46
4.3	KWALITATIEVE ANALYSE	50
5	DISCUSSIE	56
6	CONCLUSIE.....	57
7	BIBLIOGRAFIE.....	59
8	FIGUREN- EN TABELLENLIJST.....	61
9	LIJST MET AFKORTINGEN.....	62

MOTTO

Life just feels colorless now.

It just feels flat and dull.

As dead as he is, sometimes

I think maybe I'm deader.

Celeste Wright

Big little lies

1 Inleiding

Adjectieven of bijvoeglijke naamwoorden geven een nadere bijzonderheid (d.w.z. een eigenschap of toestand) aan. Ten minste volgens de algemeen geaccepteerde definitie (ANS).¹ Het gebruik van adjectieven levert zowel voor moedertaalsprekers als voor anderstaligen weinig moeilijkheden op. Als men in taalvragen en taaladviezen op het internet even bladert,² komt hij/zij tot de conclusie dat adjectieven “een vriendelijk” woordsoort zijn – de meerderheid van vragen betreft spellingregels (bijv. “Wat is de juiste spelling voor het Vlaamse gedeelte van Brabant (ten noorden van de taalgrens): *Vlaams Brabant* of *Vlaams-Brabant*?”), correctheid van adjectieven geleend uit andere talen (Wat is de juiste vorm: *unheimlich* of *unheimisch*? of Wat is juist: *Zij is vegetariër* of *Zij is vegetarisch*?) of betekenisnuances tussen adjectieven die op elkaar lijken (Wat is juist: *een psychische stoornis* of *een psychologische stoornis*? *Zijn verplicht* en *verplichtend* synoniem?). Bijna geen vragen, die de antwoordende taalkundigen tot andere activiteit zouden dwingen dan naar het Van Dale te kijken om spellingregels of lexicale betekenis te checken. Toch zijn er vragen gesteld, waarvoor een woordenboek niet voldoende antwoord biedt, zoals: “Is het mogelijk om een vergrotende trap te gebruiken van *uniek*, bijvoorbeeld in een *unieker uitzicht*?” Het is merkwaardig dat het antwoord op deze vraag aan het veranderen is. Toen ik de webpagina voor de eerste keer bekeek (20-04 2016), antwoordde iemand vrij strikt: “Nee, als *uniek* betekent 'enig in zijn soort', dan is geen vergrotende of overtreffende trap mogelijk. De naslagwerken geven aan dat *unieker* en *uniekst* wel gebruikt kan worden als *uniek* de betekenis 'uitmuntend, voortreffelijk' heeft, maar dit gebruik is zeker nog niet voor iedereen aanvaardbaar”. Vandaag (12-08 2019) staat op de webpagina een ander antwoord: “Als *uniek* betekent 'enig in zijn soort, niet vaker voorkomend', is geen vergrotende trap of overtreffende trap mogelijk. *Unieker*, *uniekst* en *meest uniek* kunnen wel gebruikt worden als *uniek* de betekenis 'uitmuntend, voortreffelijk' of 'uitzonderlijk, bijzonder' heeft.” Qua inhoud is de informatie dezelfde, maar ze is veel verschillend qua evaluatie – er ontbreekt

---

¹ In taalonderwijs is de definitie vaak nog versimpeld als: een woord dat iets over een persoon of een zaak zegt (bijv.: ((Fontein en Pescher-ter Meer 2009, p. 68)); de Van Dale definitie van bijvoeglijk naamwoord in taalkundige zin luidt: woord dat een eigenschap of een hoedanigheid van een zelfstandigheid aanduidt (Van Dale e.a. 2005).

² http://taaladvies.net/index.php?label=bijvoeglijk_naamwoord&page=10&type=advies, geraadpleegd 9 augustus 2019.

het expliciete “nee”; de betekenis, waarin gradatie uitgesloten is, wordt nauwkeuriger geformuleerd; de distantie door verwijzing naar “naslagwerken” is verlaten en vooral ontbreekt er de beoordeling dat de gradatie (ook in de tweede betekenis) “[...] zeker nog niet voor iedereen aanvaardbaar [is].” Wat een taalkundige nog in 2006 met *zekerheid* kon vaststellen, geldt in 2019 blijkbaar niet meer. De bedoeling van deze scriptie is om juist deze verschuiving te analyseren.

1.1 Probleemstelling

Uit het bovenstaande inzicht in taaladviezen blijkt dat het onderzoeksobject van deze scriptie Nederlandse adjectieven ofwel bijvoeglijk naamwoorden zijn. Met *Nederlandse* worden hier de adjectieven bedoeld die door Nederlandse en Belgische taalgebruikers werden geproduceerd zowel in de geschreven als gesproken vorm.

Allereerst zal ik aan Nederlandse grammatica's een tweeledige vraag stellen: a) op basis van welke (of impliciete of expliciete) criteria wordt het adjectief als woordsoort in de traditionele Nederlandse grammatica en vakliteratuur gecategoriseerd en b) op basis van welke semantische criteria worden adjectieven verder geclassificeerd. Bijzondere aandacht zal ik erbij besteden aan de manier waarop de gradueerbaarheid als een verschijnsel onherroepelijk verbonden aan adjectieven wordt behandeld ten opzichte van die categorisatie en classificatie.

In het daaropvolgende corpusonderzoek reduceer ik mijn onderzoeksobject tot adjectieven met lage gradatiewaarschijnlijkheid die min of meer met de klasse adjectieven corresponderen die als niet-gradueerbare of “echt niet-gradueerbare” adjectieven gelabeld worden. Voorgelicht door een adviserende linguïst van 2006 of 2009 kunnen we namelijk gemakkelijk aan het idee toegeven dat gradatie haar vast gegeven regels heeft en verschillende betekenissen van adjectieve lemma's kunnen onderscheiden, maar in het corpus komen we 72 gevallen van *unieker* of *uniekst* tegen die als gradueerbaar te beschouwen juist omdat ze 'uitmuntend' of 'voortreffelijk' betekenissen te simplistisch lijkt, bijv.:

- (1) wie is lekkerder britney spears of christina aguilera ? britney is schoner , maar christina heeft een **unieker** stem

De stem van Christina Aguilera is waarschijnlijk beter dan die van Britney, omdat hij 'niet vaker voorkomend' is of omdat hij het prototype 'enig in zijn soort' nadert. Bovendien is het evident dat de comparatief beïnvloed kan worden door de voorafgaande vraag die tot vergelijking verzoekt en door priming van de twee eerdere comparatieven *schoner* en *lekkerder*.

De bedoeling van het corpusonderzoek is om de omstandigheden te bestuderen en te beschrijven, waaronder de zgn. niet-gradueerbare adjectieven toch gegradueerd kunnen worden en de bevindingen met stellingen te confronteren die over gradatie werden genomen in betrekking tot categorisatie of classificatie van adjectieven. Het corpusonderzoek is gebaseerd op data van twee grote online toegankelijke (via onderzoeksinfrastructuur CLARIN) Nederlandse corpora – *Corpus Gesproken Nederlands* en *Stevin Nederlandstalig Referentie corpus*.³

Theoretisch ga ik van het concept van scalariteit uit, dat in de buitenlandse linguïstiek vanaf de jaren negentig vooral met betrekking tot adjectieven en vooral op het terrein van formele linguïstiek en op basis van Engels taalmateriaal onderzocht wordt (McNally en Kennedy 2008; Kennedy 2007; Kennedy en McNally 2005). In het algemeen zijn mijn aannames over taal in cognitieve en usage-based aanpak verankerd (Croft en Cruse 2004), wat mijns inziens goed compatibel kan zijn met de scalaire benadering. *Scalair* zijn betekent voor een adjectief het vermogen te hebben om een schaal van een eigenschap aan te duiden. Uit de scalaire invalshoek worden adjectieven al in *Syntax of Dutch* – de laatste grote bijdrage tot Nederlandse grammatica – gezien, maar er wordt geen corpusonderzoek naar gedaan (Broekhuis 2013b). Hier vooral zie ik het nut van deze scriptie.

1.2 Opbouw

De opzet van deze scriptie is als volgt: In hoofdstuk 2 bespreek ik geselecteerde benaderingen tot adjectieve classificatie en categorisatie, met name die van de belangrijkste Nederlandse grammatica's – de ANS 2.1, de SoD 2.2 en een internationaal invloedrijke aanpak gebaseerd op scalariteit 2.3. In hoofdstuk 3 presenteer ik de methodologie 3.1, de data 3.2, de steekproefopstelling 3.3 en de annotatie 3.4 van mijn eigen corpusonderzoek.

---

³ https://portal.clarin.inl.nl/opensonar_frontend/opensonar/search/

De resultaten van dit onderzoek worden vervolgens in hoofdstuk 4 gevisualiseerd en beschreven en in hoofdstuk 5 gediscussieerd. Ten slotte zijn in hoofdstuk 6 conclusies van deze scriptie voorgesteld.

2 Theoretische inkadering

In dit hoofdstuk bespreek ik de manier waarop relevante adjectief-betreffende publicaties dit woordsoort categoriseren (welke kenmerken worden gebruikt om adjectieven als een apart woordsoort af te bakenen) en classificeren (welke kenmerken worden gebruikt om adjectieven verder in te delen). Ten eerste neem ik de belangrijkste bijdragen op het Nederlandse taalkundige gebied onder de loep (2.1–2.2), ten tweede introduceer ik één bekende buitenlandse benadering van adjectivische semantiek (2.3) en tenslotte probeer ik de voordelen van de scalaire opvatting van adjectieven te laten zien (2.4).

2.1 De ANS

De *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS), een tweedelige grammatica van het Nederlands samengesteld door Nederlandse en Belgische taalkundigen in 1984, wordt op haar officiële webpagina (er is ook een elektronische versie toegankelijk) gepresenteerd als “de tot dusver uitvoerigste beschrijving van de grammaticale aspecten van het hedendaagse Nederlands die gericht is op een breed publiek”.⁴ Deze beschrijving kan als geldig beschouwd worden ook na het verschijnen van de achtdelige grammatica *Syntax of Dutch* (SoD). Hoewel het om de omvangrijkste grammaticale beschrijving van het Nederlands gaat en de beperking tot syntaxis aangeduid in de titel niet betekent dat er op geen andere taalniveaus de aandacht wordt besteed, zal het doelpubliek van de SoD ongetwijfeld niet zo breed zijn als dat van de ANS, die niet zo’n wetenschappelijke lezer eist.⁵ De ANS blijft dus de grammatica van het Nederlands, de meest frequente handleiding voor taalgebruikers.⁶

---

⁴ <http://ans.ruhosting.nl/ansboek/index.html>. Gelijksortige beschrijving staat ook op Wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Algemene_Nederlandse_Spraakkunst.

⁵ Voor een nadere vergelijking van het doelpubliek en tevens andere aspecten (de doelstellingen en het onderzoeksobject) zie Broekhuis 2013a.

⁶ De behoefte van verschillende instanties aan een dergelijke grammatica wordt in de ANS in paragraaf *Totstandkoming van de eerste druk* uitvoerig beschreven.

2.1.1 Categorisatie

De ANS definieert het adjectief naar betekenis als “een woord dat een nadere bijzonderheid van zelfstandigheden aangeeft” met de precisering dat “[de] zelfstandigheden zelf worden aangeduid door substantieven of equivalenten daarvan (bijv. een voornaamwoord)” en dat “[de] nadere bijzonderheid die aan een zelfstandigheid toegeschreven wordt, [...] een eigenschap (een kenmerk, een kwaliteit en dergelijke) [kan] zijn, of een toestand. Voorbeelden van eigenschapsaanduidende woorden zijn *tenger*, *vierkant* en *lastig* in respectievelijk *een tengere jongen*, *het vierkante doosje* en *een lastige kwestie*; van toestandsaanduidende woorden: *dronken*, *ziek* en *nat* in respectievelijk *een dronken kerel*, *het zieke kind* en *het natte wegdek*.” (ANS, p. 381). Deze beschrijving, vooral de specificatie van de *eigenschap* door woorden *kenmerk* en *dergelijke*, is vrij vaag. Het kost niet veel moeite om zich onder de uitdrukking “nadere bijzonderheid” niet alleen een adjectief voor te stellen, maar ook andere woordsoorten die substantieven nader kunnen modifieren, bijvoorbeeld telwoorden.

De door de ANS genoemde criteria, die adjectieven van andere woordsoorten wat duidelijker kunnen onderscheiden, zijn morfologisch van aard, namelijk “de mogelijkheid om buigingsvormen aan te nemen, bijv. een buigings-*e*: *rood* – *rode*, en [...] het vermogen om trappen van vergelijking te vormen, bijv. *rood* – *roder* – *roodst*; *dik* – *dikker* – *dikst*.” Er zijn echter nog andere moeilijkheden met de morfologische afbakening: er bestaan adjectieven die geen buigingsvorm aannemen (bijv. bijna alle adjectieven die van voltooide deelwoorden van sterke werkwoorden zijn afgeleid of stoffelijke adjectieven) en zoals de ANS zelf direct toegeeft zijn er bepaalde subcategorieën van adjectieven waarvan geen trappen van vergelijking gevormd worden.⁷ Met andere woorden, de bovengenoemde semantische criteria zijn noodzakelijk maar niet voldoende om te concluderen dat een woord een adjectief is, de morfologische criteria zijn min of meer voldoende (in combinatie

---

⁷ Volgens de ANS zijn dat de volgende subcategorieën: stofadjectieven, zoals *tinnen*, *zijden*, *plastic*; afleidingen op *-er* (*-ers*) van geografische namen, zoals *Edammer*, *Aalsters*; sommige alleen niet-attributief bruikbare adjectieven, bijv.: *kwijt*, *gewaar*, *pluis*; andere absolute adjectieven zoals *rechter*, *linker*, *eeuwig*, *dood*, *oneindig*, *overleden*, *gesloten* (in de betekenis 'dicht'); *dagelijks*, *mondeling*, *schriftelijk*, *hedendaags*, *extra*; adjectieven die al een vergelijking uitdrukken, zoals *sneeuwwit*, *bloedrood*, *hemelsblauw*, *messcherp*; afleidingen met een voorvoegsel dat een versterkende waarde heeft, zoals *hypermodern*, *oersterk*, *supergevoelig*, evenals samenstellingen met een versterkende betekenis, bijv. *beregoed*, *knalrood* (ANS, 06/04/03/01/03).

met syntactische eigenschappen), maar ze zijn niet noodzakelijk, omdat er veel adjectieven overblijven die niet aan de morfologische eisen voldoen.

Vanaf syntactisch oogpunt benadrukt de ANS het vermogen van adjectieven een zinsdeel (als een naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde) of een zinsdeelstuk (als een deel van de nominale constituent) te vormen. Indien het adjectief een bepaling bij een substantief is, spreken we van attributief gebruik, in andere gevallen spreekt de ANS van niet-attributief gebruik. Aan de hand van deze gebruiksmogelijkheden worden door de ANS twee syntactische subklassen van adjectieven onderscheiden: a) adjectieven die alleen attributief bruikbaar zijn, b) adjectieven die alleen niet-attributief bruikbaar zijn. (ANS, 06/01, 06/03) De adjectieven die zowel attributief als niet-attributief gebruikt kunnen worden, worden in de ANS niet als een speciale subklasse genoemd.

2.1.2 Classificatie: betekeniscategorieën

Wat de indeling van adjectieven naar de semantiek betreft stelt de ANS een aantal verschillende, elkaar niet-uitsluitende categorieën voor. Ten eerste de zogenaamde betekeniscategorieën (zie Tabel 1), ten tweede de binaire indelingen die samen in paragraaf genoemd *Andere semantische indelingen* worden gehanteerd. Daarnaast worden er adjectieven apart besproken die van het deelwoord zijn afgeleid en adjectieven die "bijzondere gebruiksgevallen" representeren. De volgende tabel geeft weer wat onder de betekeniscategorieën wordt verstaan. De eerste kolom geeft de naam van de betekeniscategorie en haar definitie indien beschikbaar aan, de tweede kolom eventuele nadere indeling en de derde geeft voorbeelden aan:

BETEKENISCATEGORIE	VERDERE INDELING	VOORBEELDEN
[1] Eigenschapswoorden Eigenschapswoorden noemen een bijzonderheid die niet aan bepaalde omstandigheden gebonden is	[a] adjectieven die een zintuiglijk of fysisch waarneembare eigenschap aangeven, waaronder vorm en kleur	een vierkant doosje, een driehoekig verkeersbord, die gelijkbenige driehoek, cilindrische inhoudsmaten, het tweedelige standaardwerk; een groene appel, een knalrood jurkje; een dikke boom, een hoge hoed, een koele drank, een vrij lang verhaal, buigzaam materiaal
	[b] adjectieven die een gedachte eigenschap of een door redenering (bijv. vergelijking, enz.) afgeleide eigenschap noemen	die aardige jongen, een prachtige beukenlaan, een tamelijk moeilijk hoofdstuk, interessante mededelingen, dat oersaaie boek; een doelmatige aanpak, tegenstrijdige berichten, de originele tekst, een erg actueel onderwerp, een zeer leesbaar boek, een onverklaarbare oorzaak, een beestachtige moord, houtkleurig papier
	[c] adjectieven die een 'typische' eigenschap aangeven, te omschrijven met 'eigen aan, behorend tot, afkomstig van + substantief'; ze komen overeen met een achter het substantief geplaatste voorzetselconstituent	plantaardige olie (= 'olie van planten'), dierlijke vetten (= 'vetten van dieren'), de menselijke geest (= 'de geest van de mens'), wiskundige formules (= 'formules uit de wiskunde'), een taalkundig geschrift (= 'een geschrift over of uit de taalkunde'), democratische beginselen (= 'beginselen van de democratie')
[2] Adjectieven die de oorsprong van of enig verband met een zelfstandigheid noemen Deze adjectieven sluiten nauw bij subcategorie [1][c] aan. Ze hangen samen met de klasse van de eigennamen	[a] afleidingen van geografische namen	Friese nagelkaas, de Belgische consul, een Japanse nachtegaal, de Europese Unie, een Weense operette, Zeeuwse mosselen, het Vietnamese volk
	[b] afleidingen van persoonsnamen	de Kantiaanse categorieën, Vondeliaanse klanken, de marxistische leer, de euclidische meetkunde, de Gregoriaanse kalender.
[3] Stofadjectieven Stofadjectieven noemen de stof waaruit de zelfstandigheid bestaat		een zilveren zakhorloge, een plastic dopje, die betonnen muur, dat gietijzeren hekje, een tinnen potje, de glazen stolp, haar kanten mutsje
[4] Toestandswoorden Toestandsaanduidende adjectieven zijn adjectieven die een min of meer	[a] adjectieven zoals in:	het zieke kind, een dronken vrouw, blijde mensen, een bange poes, natte sokken, de boze leraar, een volle tank

toevallige en voorbijgaande bijzonderheid aanduiden, die uit de omstandigheden voortvloeit		
	[b] adjectieven die een nauwe eenheid vormen met een werkwoord en adjectieven die met een koppelwerkwoord verbonden worden en een voorzetselvoorwerp of een oorzakelijk voorwerp vereisen	afhandig (maken), braak (liggen), wijs (maken), kwijt (raken); bezig (zijn met), betrokken (zijn bij), bijster (zijn), indachtig (zijn), opgewassen (zijn tegen).
[5] Adjectieven die een algemene tijdsaanduiding (verleden - heden - toekomst), een tijdsduur, een afstand, een richting of een niet geografisch bepaalde plaats aangeven		het voorbije weekend, de huidige moeilijkheden, aanstaande zaterdag, verleden maand, de toenmalige voorzitter, het toekomstige jaar; een jaarlijkse vergadering, een vierjarige overeenkomst, de vierdaagse werkweek; de zeer nabije toekomst, het recente verleden; een ver land; een linkse deur, een zijwaartse beweging, een voorwaartse pas.
[6] Modale adjectieven of oordeelswoorden Dergelijke adjectieven kunnen een gevoelsmodaliteit uitdrukken of een verstandsmodaliteit		dat verdomde boek, dat stomme beest, die bliksemse (drommelse/donderse/duivelse/dekselse) jongen; de vermoedelijke dader, een schijnbare tegenstelling, de stellige verzekering, een mogelijke indeling.

Tabel 1: ANS categorisatie

Tussen enkele categorieën wordt er een overlapping toegekend, met name tussen (1b) en (1c) en tussen (2) en (1c).

Binnen de volgende paragraaf, *Andere semantische indelingen*, worden in de ANS andere, crosstaalkundig meer frequente classificatieprincipes kort voorgesteld, namelijk: absolute en relatieve adjectieven (102.1.3), objectieve en subjectieve adjectieven (2.1.4) en kwalificerende en relationele adjectieven (2.1.5). Die dichotomieën lopen door de bovenstaande categorieën heen.

2.1.3 Classificatie: absolute en relatieve adjectieven

De dichotomie absolute en relatieve adjectieven wordt ook binnen de scalaire aanpak gebruikt (zie verder). De ANS beschrijft het verschil tussen deze twee subcategorieën zoals in de onderstaande tabel aangeduid is:

ABSOLUTE ADJECTIEVEN		RELATIEVE ADJECTIEVEN	
definitie	voorbeelden	definitie	voorbeelden
= adjectieven waarvan de interpretatie niet afhankelijk is van enig criterium buiten de bepaalde zelfstandigheid.	<i>Frans</i> <i>metalen</i> <i>vierkanter</i>	= adjectieven wier interpretatie is afhankelijk van al dan niet persoonlijke criteria die de taalgebruiker kan aanleggen.	<i>modern</i> <i>leuk</i> <i>goed</i> <i>nat</i> <i>groot</i> <i>blij</i>

Tabel 2: absolute en relatieve adjectieven

Uit de ANS-beschrijving van absolute en relatieve adjectieven blijkt dat het verschil in de evaluatiemogelijkheden ligt: relatieve adjectieven drukken de bijzonderheden uit die de taalgebruiker aan iets toekent, absolute adjectieven drukken daarentegen de bijzonderheden uit die een zelfstandigheid heeft onafhankelijk van de evaluatie van de taalgebruiker. Dit verschil manifesteert zich volgens de ANS op het morfologische en syntactische niveau. Relatieve adjectieven kunnen op verschillende manieren gegradueerd worden ("door middel van afleiding en samenstelling, comparatie of toevoeging van een graadaanduidend bijwoord"), terwijl de absolute adjectieven "[...] deze mogelijkheden niet [kennen]". De enige kans om gegradueerd te worden is voor een absoluut adjectief volgens de ANS alleen in een bijzonder geval voor te komen: "Gevallen als *erg Frans*, *nogal metalen*, *vierkanter* zijn dan ook uitgesloten, of alleen in bijzondere toepassingen gebruikelijk." Van de vrij beknopte paragraaf over deze distinctie lijkt het niet duidelijk wat er met "bijzondere toepassingen" bedoeld wordt. Gezien de gekozen voorbeelden, wanneer het toch mogelijk is om een absoluut adjectief te gradueren ((2)–(4)), is het waarschijnlijk mogelijk om deze "bijzondere toepassingen" met metaforisch gebruik van absolute adjectieven te identificeren.

(2) Dit doosje is vierkanter dan dat daar. [ANS]

(3) Franser kan het niet. [ANS]

(4) Het doet wel erg Amerikaans aan. [ANS]

De voorbeelden en de redenering roepen een vraag op: in hoeverre is de distinctie een relatief adjectief (een gradueerbaar adjectief dus) versus een absoluut adjectief (gradatie is uitgesloten met de uitzondering van bijzondere, echter helemaal niet gespecificeerde gevallen) nuttig? Indien we ook de adjectieven als *vierkant* of *Frans* kunnen graderen, kunnen we één of meer absolute adjectieven voorstellen die het vermogen niet hebben om in een figuurlijke zin gegradueerd te worden? En als we het figuurlijke pendant van alle absolute adjectieven theoretisch kunnen verzinnen, is het zinvol zich aan de distinctie in deze vorm te houden? Kunnen we dat vermogen slechts door het overstappen van de klasse absolute adjectieven naar de relatieve verklaren? En als het figuurlijke pendant totaal ander morfosyntactisch gedrag vertoont, levert dat het ontstaan van een nieuwe lexicale eenheid op?

2.1.4 Classificatie: objectieve en subjectieve adjectieven

De volgende tabel toont het verschil tussen objectieve en subjectieve adjectieven:

OBJECTIEVE ADJECTIEVEN		SUBJECTIEVE ADJECTIEVEN	
definitie	voorbeelden	definitie	voorbeelden
Criteria, die de taalgebruiker voor de toepasbaarheid van een objectief adjectief op een bepaalde zelfstandigheid kan hanteren, zijn objectief (aan de hand van algemene kennis, ervaring en algemeen aanvaarde criteria zoals meetbaarheid)	<i>dik</i> <i>hoog</i> <i>warm</i> <i>lang</i> <i>vloeibaar</i> <i>doelmatig</i> <i>verschillend</i> <i>soortgelijk</i> <i>linnen</i>	Criteria, die de taalgebruiker voor de toepasbaarheid van een subjectief adjectief op een bepaalde zelfstandigheid kan hanteren zijn louter persoonlijk en intuïtief	<i>mooi</i> <i>nuttig</i> <i>aardig</i> <i>deftig</i> <i>interessant</i> <i>vervelend</i>

Tabel 3: objectieve en subjectieve adjectieven

Met deze classificatie gaan geen morfologische of syntactische consequenties gepaard; één subcategorie van de laatste dichotomie (2.1.5) wordt daarentegen door een aantal grammaticale eigenschappen gekenmerkt.

2.1.5 Classificatie: kwalificerende en relationele adjectieven

KWALIFICERENDE ADJECTIEVEN		RELATIONELE ADJECTIEVEN	
definitie		definitie	voorbeelden
= adjectieven die een eigenschap uitdrukken		= adjectieven die betrekkingstichtend van aard zijn (ze leggen een relatie tussen het door het adjectief uitgedrukte begrip en het door het adjectief bepaalde substantief)	<i>een koninklijk besluit,</i> <i>een buitenlandse reis,</i> <i>een doctoraal examen, een medisch student</i>

Tabel 4: kwalificerende en relationele adjectieven

Relationele adjectieven drukken geen eigenschap uit, maar een relatie. Tot dusver lijkt het als de duidelijkst afgebakende subcategorie of dichotomie. De aard van de relatie kunnen we expliciet maken door het parafraseren (voor de genoemde voorbeelden: 'een besluit van de koning/koningin', 'een reis naar het buitenland', 'een examen dat tot de graad van

doctorandus leidt' en 'een student die medicijnen studeert') (ANS, 06/02/02/04). De opvallende verscheidenheid manifesteert zich in het morfologische en syntactische gedrag. De ANS schrijft aan relationele adjectieven "vrijwel uitsluitend attributief gebruik" en een onvermogen "om nadere graadbepaling [te] verdragen (zo is een erg koninklijk besluit uitgesloten)" toe. Daarnaast vermeldt de ANS nog twee morfologische kernmerken: relationele adjectieven kennen geen negatie door het voorvoegsel *on-* en ze zijn afgeleid van substantieven.

2.1.6 Samenvatting

In totaal presenteert de ANS de indeling in twaalf door elkaar lopende subcategorieën. De categoriale overlapping zelf lijkt me geen probleem; lastig is echter dat de manier waarop de subcategorieën elkaar overlappen en hoe de subcategorieën samenhangen niet gethematiseerd is. De enige uitzondering is een paar zgn. betekeniscategorieën die af en toe bij *Andere semantische indelingen* genoemd zijn. Zo weten we bijvoorbeeld dat "[o]ok alle stofadjectieven [...] relationeel [zijn]", of dat alle oordeelswoorden tot subjectieve adjectieven behoren. Er is geen poging gedaan om de classificaties bij elkaar te betrekken.

Als een ander probleem beschouw ik dat het helemaal niet duidelijk is op welke criteria de classificaties gebaseerd zijn. Het lijkt niet dat ze uitsluitend semantisch van aard zijn. Maar hoe relevant de besproken morfologische of syntactische kernmerken zijn en welke rol ze in de classificaties spelen, is in de ANS niet beantwoord.

2.2 SoD

De meest recente poging om adjectieven complex te behandelen is gedaan door *Syntax of Dutch* – groot achtdelig handboek van de Nederlandse syntaxis. Elk deel (of in sommige gevallen meer delen) is geschonken aan een woordsoort en woordgroep, die het woordsoort als het hoofd vormt. Het deel gericht op adjectieven – *Adjectives and Adjective Phrases* – werd samengesteld door Hans Broekhuis (Broekhuis 2013b). In tegenstelling tot de ANS is de SoD meer wetenschappelijk opgebouwd en verankerd in de generatieve

traditie, wat – simpel gezegd – descriptie van *competence* inhoudt op basis van voorbeelden die geen reëel taalgebruik representeren.

2.2.1 Categorisatie

Al in de inleiding stelt de SoD het gebrek aan voldoende definitie van adjectieven, die ook in de ANS opvalt maar niet gethematiseerd wordt: "There are several features that are often considered characteristic of adjectives, but that are nevertheless insufficient to fully delimit the set of adjectives." (SoD, p. 4). Om dit aan te tonen zijn er drie definiërende kenmerken vermeld die echter slechts voor een deelverzameling van adjectieven gelden: a) gebruik in zowel attributieve als predicatieve positie, b) modificatie door graadaanduidende bijwoorden *zeer/heel* en c) vorming van comparatief en superlatief. Al deze kenmerken beoordeelt de SoD op basis van de hieronder respectievelijk genoemde voorbeelden als onvoldoende voor de definitie van dit woordsoort:

- (5) a. *De jongen is deksels; *een onwelle jongen
- b. *zeer dood
- c. *doder; *doodst

Als de beste manier waarop adjectieven afgebakend kunnen worden, beschouwt de SoD de vergelijking met substantieven en werkwoorden. Ten opzichte van werkwoorden kunnen de adjectieven die predicatief kunnen worden gebruikt de morfologische categorie van tijd niet door zijn flexie uitdrukken (ze hebben er een koppelwerkwoord voor nodig), daarnaast zijn ze niet congruent met het subject. In vergelijking tot substantieven kunnen adjectieven geen functie van subject of object in de zin vervullen.

2.2.2 Classificatie

De SoD baseert haar classificatie op twee binaire semantische kenmerken, die een onderscheid maken tussen vier semantische subcategorieën, namelijk [$\pm$ QUALIFYING] en [$\pm$ KIND-OF-RELATION] (SoD, p. 14). Elke semantische subcategorie zou adjectieven groeperen die gelijksoortige morfologische en syntactische eigenschappen vertonen.

De aanwezigheid van het kenmerk [$\pm$ QUALIFYING] betekent dat het adjectief een kwaliteit / een eigenschap van een zelfstandigheid uitdrukt,⁸ de aanwezigheid van het kenmerk [KIND-OF-RELATION] duidt aan dat het adjectief een relatie tussen de zelfstandigheid en iets anders uit. De opvatting van het eerste kenmerk correspondeert op de eerste blik met de ANS-subcategorie RELATIONELE ADJECTIEVEN, maar de eerste wordt blijkbaar ruimer opgevat, zie tTabel 5 met de vier subcategorieën en de voorbeelden (6)–(9) (SoD, p. 14):

	[+KIND-OF RELATION]	[-KIND-OF RELATION]
[+QUALIFYING]	set-denoting adjectives	evaluative adjectives
[-QUALIFYING]	relational adjectives	the residue

Tabel 5: SoD classificatie

(6) de grote auto	[set-denoting]
(7) een Amerikaanse auto	[relational]
(8) die verdomde auto	[evaluative]
(9) een zekere auto	[residue]

Zowel *grote auto* als *Amerikaanse auto* voldoen hier aan de voorwaarde [+KIND-OF RELATION], in de ANS zou als RELATIONEEL ADJECTIEF alleen maar *Amerikaanse auto* geëvalueerd worden. De RELATIONELE ADJECTIEVEN van de ANS corresponderen dus eerder met de RELATIONAL ADJECTIVES. Om de terminologische verwarring te vermijden zal ik verder voor semantische subcategorieën in de zin van SoD-opvatting de Engelse termen gebruiken.

De semantische classificatie van adjectieven wordt in de SoD heel gedetailleerd behandeld. Het is buiten de mogelijkheden en buiten de focus van deze scriptie om alle semantische indelingen te bespreken, ik zal daarom de aandacht wijden aan drie geselecteerde aspecten van de classificatie, met name aan de korte karakterisering van de bovengenoemde categorieën (verder in deze paragraaf), aan de wijze waarop in de SoD met het begrip scalair wordt omgegaan (2.2.3) en ten slotte aan de rol die gradueerbaarheid speelt in de classificatie (2.2.4).

---

⁸ Ik zal hier in overeenkomst met de ANS de term *zelfstandigheid* in gebruiken, de SoD zou in plaats ervan over gemodificeerde naam / nominale frase spreken.

De subcategorieën, samengevat in tTabel 5, worden op de volgende manier beschreven:

- a) De SET-DENOTING ADJECTIEVEN zijn door de positieve waarde van beide kenmerken bepaald: [+QUALIFYING] en [+KIND-OF RELATION]. In voorbeeld (6) modificeert het adjectief *groot* het substantief *auto* door een eigenschap 'groot te zijn', het kenmerk [+KIND-OF RELATION] in dit geval betekent dat 'N de eigenschap A heeft' (SoD, p. 15). De SET-DENOTING ADJECTIEVEN kunnen zowel attributief (zoals in (6)) als predicatief gebruikt worden: *De auto is groot*.
- b) RELATIONAL ADJECTIEVEN kunnen geen eigenschap uitdrukken, met het kenmerk [+KIND-OF RELATION] wordt in voorbeeld (7) bedoeld dat 'N afkomstig is uit Amerika'. Verder zijn de RELATIONAL ADJECTIEVEN gekenmerkt door denominale afkomst.
- c) EVALUATIVE ADJECTIEVEN schrijven een waarde toe aan een zelfstandigheid, maar het gaat om geen "echte" eigenschap. Het adjectief *verdomme* drukt geen eigenschap van die auto uit, eerder een houding van de taalgebruiker tot de auto, en het heeft geen KIND-OF RELATION met een andere entiteit.
- d) Binnen de RESIDUE categorie vallen overblijvende adjectieven die vergelijkbaar zijn met een adverbiale frase, bijv. modale adjectieven als in (9).

De volgende tabel vat de eigenschappen van de subcategorieën samen, waaronder de morfologische en de syntactische (SoD, p. 18):

	QUALIFY- ING	KIND-OF	ATTRIBU- TIVE	PREDICA- TIVE	GRAD- ABLE	ON- PREFIX
SET- DENOTING	+	+	+	+	+(subset)	+(subset)
RELATIONAL	—	+	+	—	—	—
EVALUATIVE	+	—	+	—	—	—
RESIDUE	—	—	+	—	—	—

Tabel 6: set-denoting, relational, evaluative en residue adjectieven

De enige grammaticale eigenschap die alle set-denoting adjectieven van andere klassen betrouwbaar onderscheidt is het vermogen om in een predicatieve positie te staan. De andere grammaticale eigenschappen gelden alleen maar voor deelverzamelingen van de

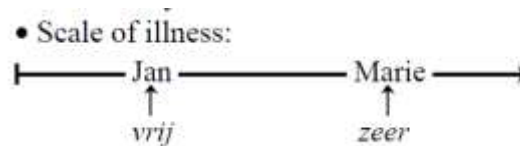
set-denoting adjectieven. Het is onmogelijk om de overige subcategorieën van elkaar te onderscheiden door de syntactische of morfologische criteria.

2.2.3 Scalariteit

Het concept van scalariteit werd binnen de formele semantiek ontwikkeld. Daarom is het niet verbazend dat de generatief gebaseerde SoD rekening met dit concept houdt. In de paragraaf gewijd aan set-denoting adjectieven worden verschillende typen scalaire adjectieven besproken m.b.t. de aard van schaal die ze impliceren (of hij open of gesloten is en hoe hij antonieme paren representeert) en qua modificatiemogelijkheden van adjectieven (hun combinatievermogen met verschillende graadaanduidende modifiers). De scalariteit wordt er echter anders, namelijk nauwer, opgevat dan gewoon is in bekende studies (vergelijk Kennedy en McNally 2005; Rotstein en Winter 2004). In de SoD wordt de scalariteit opgevat als een eigenschap van “many set-denoting adjectives” (SoD, p. 27). Zoals ook de Tabel 6 weergeeft, scalaire adjectieven vormen slechts een deelverzameling van de SET-DENOTING ADJECTIEVEN.

Volgende voorbeelden worden gebruikt om te illustreren wat er met de scalariteit bedoeld wordt (SoD, p. 28):⁹

- (10) a. Jan is vrij ziek. $\Rightarrow$ a'. Jan is ziek.
b. Marie is zeer ziek. $\Rightarrow$ b'. Marie is ziek.

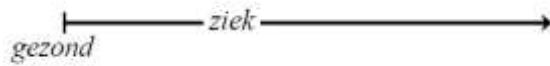
Het adjectief *ziek* is scalair omdat het een schaal van eigenschap *ziek* impliceert, modifiers *vrij* en *zeer* hebben de functie om 'ziekheid' van Jan en Marie op een bepaalde plaats op de schaal te situeren. Het is duidelijk dat 'ziek zijn' de eigenschap is die gradueerbaar is – Marie is in dit geval blijkbaar meer ziek dan Jan.

---

⁹ Uit de SoD citeer ik de voorbeelden altijd zonder de Engelse vertaling.

Gezond zijn is echter volgens de SoD een ander geval: "The adjective gezond 'healthy' [...], for instance, does not seem to be scalar itself; rather, it is absolute [...], and indicates one end of the scale" (SoD, p. 30).

• Scale of illness:

Het adjectief *gezond* impliceert geen schaal, maar één eind van de schaal.

Als kenmerken die absolute adjectieven definiëren worden de volgende genoemd:

- absolute adjectieven zijn combineerbaar met zgn. *absolute modifiers* als *helemaal*;
- absolute adjectieven zijn combineerbaar met zgn. *approximative modifiers* als *vrijwel*;
- absolute adjectieven zijn gewoonlijk niet combineerbaar met *intensifiers* zoals *vrij* en *zeer*;
- absolute adjectieven zijn kunnen gewoonlijk geen superlatief en comparatief vormen;
- de logische implicatie van de modificatie is bij absolute adjectieven anders dan bij de scalaire, zie volgende voorbeelden:

(11) Dat boek is vrij slecht [SoD]   impliceert   Dat boek is slecht.

(12) De fles is vrij vol [SoD]   impliceert   De fles is niet vol.¹⁰

2.2.4 Gradueerbaarheid

De SoD maakt onderscheid tussen scalaire en gradueerbare adjectieven. Gradueerbaar zijn adjectieven die door intensifiers als *vrij* of *zeer* gemodificeerd kunnen worden en comparatief en superlatief kunnen vormen (SoD, p. 41). Dit vermogen hebben ook de

---

¹⁰ Er wordt verondersteld dat *vol* '100% gevuld' betekent, maar zelfs een woordenboek is niet zo strikt, de eerste betekenis van *vol* volgens de Van Dale luidt "geheel gevuld, zoveel van iets in zich bevattend, dat er niets of bijna niets meer bij kan".

scalaire adjectieven, maar tevens absolute adjectieven kunnen gemodificeerd en gegraduateerd worden:

(13) a. Jans gezicht is vrij/zeer rond. [SoD]

b. Jans gezicht is ronder/het rondst. [SoD]

Doordat de SoD veronderstelt dat absolute adjectieven niet scalair zijn, is het onvermijdelijk tussen scalaire en graduateerbare adjectieven te onderscheiden.

De adjectieven die volgens de SoD graduateerbaar zijn vormen een deelverzameling van SET-DENOTING ADJECTIEVEN. De overige adjectieven kunnen gradatie niet ondergaan, alleen maar indien ze naar de SET-DENOTING klasse door betekenisverschuiving overkomen.

2.2.5 Samenvatting

De SoD introduceert vier subcategorieën van adjectieven gebaseerd op twee semantische kenmerken, die het morfologische en syntactische gedrag beïnvloeden: SET-DENOTING ADJECTIVES, EVALUATIVE ADJECTIVES, RELATIONAL ADJECTIVES en het RESIDUE. De omvangrijkste klasse van SET-DENOTING adjectieven kunnen we als de prototypische beschouwen. Juist tot deze klasse behoren de adjectieven die de eigenschappen vertonen die vaak voor de definitie van adjectieven als het hele woordsoort gebruikt worden: ze kunnen in zowel een attributieve als een predicatieve positie staan, ze vormen comparatief en superlatief, ze kunnen gemodificeerd worden door intensifiers als *vrij* of *zeer* en ze kunnen negatie vormen door het prefix *on-*. De semantiek van het SET-DENOTING adjectief is in de SoD gedetailleerd en systematisch besproken, maar vooral één classificerende beslissing is mijns inziens niet op doeltreffende basis genomen. Het is duidelijk dat de semantiek van absolute adjectieven anders is dan die van adjectieven die een open schaal impliceren, maar minder duidelijk is waarom dat voldoende is om de absolute adjectieven uit de verzameling scalaire adjectieven weg te laten.

2.3 Scalaire benadering van adjectieven¹¹

De scalaire benadering is vooral met de namen Christopher Kennedy en Louise McNally verbonden. Deze sleutelonderzoekers van de semantiek van adjectieven stellen in de inleiding tot de Oxford bundel *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse* twee basale vragen, die het onderzoek naar adjectieven zou moeten beantwoorden: 1) Wat onderscheidt het woordsoort adjectief van substantief of van werkwoord en 2) wat voor een eigenschap drukt een adjectief prototypisch uit (McNally en Kennedy 2004). De antwoorden die op de scalaire aanpak zouden gebaseerd worden, zouden moeten luiden: 1) adjectieven impliceren scalaire maatbaarheid en 2) adjectieven drukken een schaal uit, d.w.z. een reeks van graden geordend naargelang een bepaalde dimensie. Adjectieven schrijven dus aan een zelfstandigheid een bepaalde maat van eigenschap toe, een graad van schaal. De maatomvang is ofwel door context ((14)–(15)) of door conventie bepaald (als deel van de betekenis van het adjectief) ((16)–(17)).

(14) Die olifant is klein. [eigen voorbeeld]

(15) Die dwerg is klein. [eigen]

(16) Die olifant is dood. [eigen]

(17) Die dwerg is dood. [eigen]

Het adjectief *klein* is contextafhankelijk – de maat die het op de schaal van grootte aanduidt verandert in voorbeelden (14) en (15) naar de gemodificeerde zelfstandigheid, in (16) en (17) blijft de graad van eigenschap daarentegen hetzelfde (maximaal) zowel voor olifanten als voor dwergen.

2.3.1 Schaalstructuur

Kennedy (2007) stelt vier typen schaal vast. Ze worden ernaar onderscheiden of ze open of gesloten (en of volledig gesloten of gedeeltelijk gesloten) zijn en (indien gedeeltelijk gesloten) of ze een maximaal of minimaal punt van een eigenschap inhouden:

---

¹¹ Wat scalariteit betreft is het meest onderzochte woordsoort een adjectief, maar het is zeker niet die enige woordsoort waaraan het scalaire concept van toepassing is. Het aantal zgn. cross-categoriale studies stijgt en de scalariteit wordt ook aan substantieven en werkwoorden toegekend (zie bijv. Constantinescu 2011).

Figuur 1: schaaltypen

2.3.2 Scalaire adjectieven

Op basis van de schaalstructuur onderscheiden Kennedy en McNally (2005) binnen scalaire adjectieven een aantal typen: 1) ABS: absoluut gradueerbaar adjectieven (ze hebben de schaal ten minste van één kant gesloten), met twee subtypen 1a) MAX: maximale adjectieven (ze hebben de schaal van boven gesloten en ze zijn geldig bij de maximale maat van een eigenschap) en 1b) MIN: minimale adjectieven (ze hebben de schaal van beneden gesloten en ze zijn geldig bij de minimale maat van een eigenschap), en 2) REL: relatief gradueerbaar adjectieven (ze hebben de schaal van beide kanten open). De overige, niet-gradueerbare adjectieven zijn de relationele adjectieven (zgn. echt niet-gradueerbare adjectieven, zie verder). Absolute en relatieve adjectieven worden dus door Kennedy en McNally heel anders opgevat dan de absolute en relatieve adjectieven in de ANS en de SoD.¹²

De testen en criteria, waarop deze typen worden afgebakend, worden door (Lehečková 2011, pp. 59–61):

1. Impliciete vergelijking (*implicit comparison*) door middel van frase *compared to*. Het maakt onderscheid tussen ABS× REL (Sawada, 2009):
  - (i) ??Compared to + ABS: B is more bent than A × ??Compared to A, B is bent
  - (ii) Compared to + REL: B is taller than A; Compared to A, B is tall
2. Compatibiliteit van adjectief en bepaling van beperking die het domein van vergelijkingsklasse (*comparison class*) bepaalt. Het maakt onderscheid tussen ABS× REL (Kennedy – McNally, 1999; Kennedy, 2007):

¹² De terminologie is niet verenigd, Rotstein en Winter (2004) bijv. duiden de maximale en minimale adjectieven als *totaal* en *partieel* aan.

- (i) ABS: ?Peter is innocent for rock star
  - (ii) REL: Jumbo is small for an elephant
- 3. Het verschil in compatibiliteit met modifiers *very* × *well*. Het maakt onderscheid tussen ABS × REL (Kennedy – McNally, 1999):
  - (i) ABS: ??very aware, well aware
  - (ii) REL: very expensive, ??well expensive
- 4. Implicatie van adjectief negatief. Het maakt onderscheid tussen ABS × REL (Kubota, 2010):
  - (i) ABS: The door is not open → The door is closed
  - (ii) REL: The door is not large (small) → The door is small (large)
- 5. Presuppositie van comparatieve constructies. Het maakt onderscheid tussen ABS × REL (Kubota, 2010):
  - (i) ABS: The floor is wetter than the countertop → The floor is wet;
  - (ii) REL: Rod A is longer than rod B → Rod A is (not) long.
- 6. Vragen naar gemodificeerde zelfstandigheden in de pluralis. Het maakt onderscheid tussen MAX × MIN (Yoon, 1996):
  - (i) MAX: Vraag: Are the windows closed?
Antwoord: *YES (als slechts sommige dicht zijn).
  - (ii) MIN: Vraag: Are the windows open?
Antwoord: YES (als slechts sommige open zijn).
- 7. Implicatie van stellende zin in indicatief. Het maakt onderscheid tussen MAX × MIN (Yoon, 1996).
  - (i) MIN: The glasses are spotted.
  - (ii) MAX: The glasses are spotless.
- 8. Compatibiliteit met kwantificerende bijwoorden (*completely*, *utterly* × *slightly*, *partially*). Het maakt onderscheid tussen MAX × MIN (Kennedy – McNally, 2005):
  - (i) MAX: completely/?slightly safe;
  - (ii) MIN: ?completely/slighly dangerous
- 9. Modificatie met behulp van *almost*. Het maakt onderscheid tussen MAX × MIN (Rotstein – Winter, 2004):
  - (i) The work is almost complete/*incomplete.
  - (ii) The patient is almost dead/*alive.
  - (iii) The explanation is almost clear/*unclear.

10. Zgn. *except for* constructies. Het maakt onderscheid tussen MAX× MIN

(Rotstein – Winter, 2004):

- (i) John is healthy except for an occasional flu
  - × *John is sick except for his (healthy) leg;
- (ii) The poem is complete except for the last stanza
  - × *The poem is incomplete except for the first three stanzas.;
- (iii) The road is dangerous except for a safe straight part at its end
  - > The road is not safe
  - × The road is safe except for some very dangerous curve
  - /-> The road is not dangerous.

2.3.3 Gradueerbaarheid

Scalair zijn betekent het vermogen hebben om gegradueerd te kunnen worden. Gradueerbare adjectieven vertegenwoordigen daarom een prototypisch adjectief. Gradueerbaarheid opgevat in ruimere zin (d.i. niet alleen morfologische gradatie maar ook modificatie door graaduitdrukkingen) sluit bij de scalariteit aan. De basale semantische oppositie wordt hier door de adjectieven gevormd die gradueerbaar zijn en die "echte" niet-gradueerbare adjectieven (*true non gradable adjectives*, Kennedy 2007) zijn, wier primaire betekenis geen graad van eigenschap is, maar een relatie in de zin van relationele adjectieven (ANS) of relational adjectives (SoD). Dixon (1999) bevestigt dit onderscheid met de waarschijnlijk universele bevinding dat wanneer een taal adjectieven als een zelfstandig woordsoort onderscheidt dan moeten eronder kwalitatieve adjectieven vallen, terwijl relationele betekenissen door syntactische middelen geuit kunnen worden (vgl. Lehečková 2011, p. 42).

Na een corpusraadpleging komt men tot de bevinding dat ook de echt niet-gradueerbare adjectieven vaak in comparatief of superlatief staan:

(18) Afrikaans lijkt **Nederlandser** dan het Nederlands

(19) Begin eerst eens met zijn boek "De helaasheid der dingen" te lezen. Veel **Vlaamser** kan niet.

(20) Want wat is er **Antwerpser** dan een bolleke?

Gelijksoortige gevallen worden verklaard als speciale gevallen, wanneer een relationeel adjectief naar een kwalitatief overstapt, bijv.: "It is often possible to coerce a gradable interpretation from a non-gradable adjective [...], but such interpretations are clearly marked (Kennedy 2007, p. 22). Er verschijnen echter steeds meer studies die voorstellen de scherpe grens tussen gradueerbare en niet-gradueerbare adjectieven te verlaten en de gradueerbaarheid eerder als statische tendentie te beschouwen dan als de tussen adjectieveklassen onderscheidmakende eigenschap (Křivan 2012; Doischer 2017; Doischer e.a. 2019).

2.4 Samenvatting

Als men de grammatica's raadpleegt, komt men tot de bevinding dat taalkundigen met adjectieven dezelfde moeilijkheden hebben als taalgebruikers. In de inleiding heb ik aangetoond dat de moeilijkste vragen om taaladvies met betrekking tot adjectieven om gradatiemogelijkheden draaien ("Is het mogelijk om een vergrotende trap te gebruiken van *uniek* [...]?""); dit hoofdstuk laat zien dat grammatica's op dit soort vragen geen bevredigend antwoord geven.

In de ANS staat het vermogen om trappen van vergelijking te vormen vermeld als eigenschap kenmerkend voor dit woordsoort, maar met de toevoeging dat niet alle adjectivische subcategorieën dit vermogen hebben. Er worden niet-gradueerbare subcategorieën genoemd, maar opnieuw met de toevoeging dat ze onder bepaalde omstandigheden het vermogen om trappen van vergelijking te vormen toch kennen. Gradatie wordt dus gezien als eigenschap van adjectieven met uitzondering van de adjectieven die dit niet kennen met uitzondering van de adjectieven die dat soms toch kennen.

De SoD verzet zich tegen de gelijkstelling van gradueerbaarheid en scalariteit. De verzameling van scalaire adjectieven is een deelverzameling van gradueerbare adjectieven. Het probleem van deze differentiatie ligt op een a-priorische stelling dat absolute adjectieven niet scalair zijn. Met deze veronderstelling is het moeilijk om een andere conclusie te trekken – vgl. bijv. het volgende argument: "Consequently, if the notions scalar and gradable were identical, we would end up with a contradiction: the adjective *rond* would then be both scalar and absolute (non-scalar)" (SoD, p. 42). Het adjectief *rond* kent gradatie

(*Jans gezicht is vrij/zeer rond / ronder / het rondst*), maar tegelijkertijd is absoluut (omdat we modifiers kunnen gebruiken als *vrijwel* en *helemaal*). Gradueerbaarheid moet dus volgens SoD iets anders zijn van scalariteit.

De scalaire benadering (McNally en Kennedy 2008) beschouwt alle gradueerbare adjectieven als scalair. Absolute adjectieven drukken maximale of minimale graad van een eigenschap uit, maar deze graad kan telkens op een schaal gesitueerd worden. In deze opvatting hoeft het interval dat het adjectief op een schaal impliceert, niet open of lang te zijn: ook de adjectieven die punten op een schaal aanduiden zijn scalair.

3 Corpusanalyse

“Onlangs betrapte ik mezelf erop dat ik het heel natuurlijk vond om het INL-corpus te raadplegen bij een onderzoek naar de noties stereotypering en prototypering.”
(Verkuyl 1998, p. 60)

Expliciet luidt de onderzoeksvraag als volgt: onder welke omstandigheden kunnen de niet-gradueerbare adjectieven gegradueerd worden. Ik veronderstel erbij dat gradueerbaarheid een vermogen is (om in vergrotende of overtreffende trap te staan) dat kan gelanceerd worden zowel door de context als door interne semantische eigenschappen van het adjectief. Om antwoorden te geven op de onderzoeksvraag verricht ik een corpusanalyse, wat ik tegenwoordig als een standaardonderzoeksmethode beschouw die in het ideale

geval de eerste onderzoekstap vertegenwoordigt. Maar in het motto van dit hoofdstuk kunnen we tussen de regels door lezen, dat het niet vanzelfsprekend is een corpus volwaardig te gebruiken. Henk Verkuyl deelt hier mee dat een corpus hooguit nuttig is voor het raadplegen – om de eigen, van tevoren opgezette hypotheses te ondersteunen. Verkeuyls uiting werd aan het eind de jaren negentig gepubliceerd in zijn artikel *O corpora, o mores*, dat op Cicero's beroemde zucht alludeert en een bepaalde scepsis over corporagebruik uit. Henk Verkuyl stelt daar het zgn. *Anti-Corpus-axioma* voor. Het anti-Corpus-axioma noemt hij de algemene overtuiging van de voorafgaande generatie taalkundigen uit de jaren zestig (toen nog het generatieve paradigma overheersend was), dat "het nut van corpora voor het doen van taalkundig onderzoek zo minimaal [is] dat het zonde van de tijd is om ze te gebruiken." (Verkuyl 1998, p. 60). Na overweging van corpusmogelijkheden gebaseerd op zijn eigen onderzoekje herformuleert hij als conclusie het oorspronkelijke axioma: "het nut van corpora voor het doen van taalkundig onderzoek is zo minimaal dat het zonde van de tijd is om ze statistisch te gebruiken" (Verkuyl 1998, p. 63). Waarom is Verkeuyls artikel en de daaropvolgende taalkundige discussie nu van belang? Ten eerste beschouw ik het typerend voor de denkwijze aan het eind van jaren negentig in de Nederlandse taalkunde, ten tweede is het relevant omdat de SoD precies in deze periode feitelijk ontstond en de corpusdata op gelijksoortige manier benaderde.¹³ Deze toestand maakt de corpusanalyse nog belangrijker.

3.1 Methodologie

Methodologisch sluit deze scriptie bij het werk van het onderzoeksteam EPoCC (*Empirical Perspectives on Communication and Cognition*) aan.¹⁴ Ik repliceer op de Nederlandse data het onderzoek dat Tomáš Doischer (2017) naar de gradueerbaarheid van Tsjechische

---

¹³ Vgl.: „Our goal of describing the internal structure of phrases and sentences means that we focus on competence (the internalized grammar of native speakers), and not on performance (the actual use of language). This implies that we will make extensive use of constructed examples that are geared to the syntactic problem at hand, and that we will not systematically incorporate the findings of currently flourishing corpus/usage-based approaches to language: this will be done only insofar as this may shed light on matters concerning the internal structure of phrases" (SoD, p. xiii).

¹⁴ <https://sites.google.com/view/epocc/home>.

adjectieven gedaan heeft, maar ik modificeer het op basis van methode die we samen in het kader van EPoCC voor adjectieve annotatie hebben ontwikkeld (Doischer, Jehlička, Lehečková en Vokáčová 2019).

De bedoeling van dit corpusonderzoek is om de adjectieven te bekijken die als niet-gradueerbaar gelabeld worden, d.w.z. de adjectieven die slechts onder speciale omstadingheden gradueerbaar zouden zijn, en tegelijkertijd – om de a-priorische benadering te vermijden – uit te vissen welke adjectieven dat zouden zijn. Daarom zal ik niet naar bepaalde lemma's zoeken, die door een data-excerptie van vorige studies kunnen worden verzameld, maar ik ga van frequentie-karakteristieken van hun vormen uit (net als Doischer 2017).

3.2 Data

Om een precies idee van het reële taalgebruik te krijgen zal ik corpora gebruiken die zowel gesproken taal opnemen als verschillende teksten bevatten, inclusief de geschreven taal die de spreektaal nadert, zoals chats, e-mails of sms. Daarom zal ik het *Corpus gesproken Nederlands* (CGN) en *Stevin Nederlandstalig Referentie corpus* (SoNaR) gebruiken. Vanaf dit jaar is er zelfs een ingewikkelder online interface beschikbaar, die de beide corpora samenbrengt en een gebruikersvriendelijk zoekstelsel aanbiedt.¹⁵

Het CGN bevat bijna 9 miljoen woorden (900 uur) hedendaagse Nederlandse spraak (zowel van Vlamingen als van Nederlanders) en streeft naar een gebalanceerde samenstelling (dialoog vs. monoloog, privé vs. publiek, spontaan vs. voorbereid), zoals de volgende tabel samenvat (Van Eerten 2007, p. 197):

---

¹⁵ <http://opensonar.inl.nl/>

Sampling				Component	
dialoog / multiloog	privé		spontaan	direct	a. spontane conversaties
					b. interviews leraren Nederlands
				indirect	c. telefoondialogen (centrale)
					d. telefoondialogen (minidisk)
					e. zakelijke onderhandelingen
	publiek	uitgezonden	min of meer voorbereid		f. interviews en discussies
		niet uitgezonden	spontaan		g. discussies, debatten, vergaderingen
	h. lessen				
mono-loog	privé		min of meer voorbereid	*	
	publiek	uitgezonden	spontaan	i. spontaan commentaar	
			min of meer voorbereid	j. actualiteitenrubrieken, reportages	
				k. nieuwsbulletins	
				l. beschouwingen, commentaren	
		niet uitgezonden	min of meer voorbereid	m. lezingen, toespraken	
				n. colleges, voordrachten	
	o. voorgelezen tekst				

Tabel 7: samenstelling van CGN

Het SoNaR is een 500 miljoen woorden bevattend referentiecorpus van hedendaags geschreven Nederlands, dat verschillende genres inhoudt, zoals: juridische teksten, handleidingen, brochures, veel websites, e-boeken, chats, e-mails, sms enzovoort. De verhouding tussen teksttypes wordt door het volgende schema weergegeven (Oostdijk e.a. 2013, p. 5):

Written to be read	Published	Electronic
492.5 MW	362.5 MW	177.5 MW
		Printed
		185.0 MW
	Unpublished	Electronic
	130.0 MW	100.0 MW
		Printed
		10.0 MW
		Typed
		20.0 MW
Written to be spoken	Unpublished	Electronic
7.5 MW	7.5 MW	2.5 MW
		Typed
		5.0 MW

Tabel 8: samenstelling van SoNaR

Beide corpora zijn gelemmatiseerd en hebben automatische POS-tags annotatie, wat betekent dat elk token woordsoortinformatie draagt.

3.3 Het opstellen van een steekproef

Om adjectieven te vinden wier gradueerbare vormen niet gangbaar zijn, heb ik voor elk adjectief een coëfficiënt van gradatiewaarschijnlijkheid (*likelihood of gradation coefficient*, Doischer 2017: 20) berekend op basis van de volgende formule:

$$p_{lgc} = \frac{(COM + SUP)}{(POS + COM + SUP)} \times 1000$$

Ik heb de frequentie van alle vormen in de positief, de comparatief en de superlatief uitgezocht en vervolgens de drie respectievelijk gedownloade bestanden in Excel naar lemma's gegroepeerd met behulp van formule V.LOOKUP. Daarna heb ik de p_{lgc} voor elk

lemma bepaald. De afkorting POS staat in de formule voor het aantal vormen van de positief, COM voor de comparatief en SUP voor superlatief. Ik heb uiteindelijk slechts synthetische vormen van de comparatief en superlatief opgenomen,¹⁶ hoewel het wel mogelijk zal zijn om ook de analytische vormen te tellen of om ook met de gevallen rekening te houden wanneer het adjectief gemodificeerd wordt door de intensifiers zoals *zeer* of *erg* en de combinatie van een adjectief en deze intensifiers als comparatief te beschouwen.¹⁷ De volgende tabel vat het totale aantal tokens en lemma's in de positief, comparatief en superlatief in beide corpora samen:

	tokens	lemma's
pos	32 210 093	25 493
com	1 905 441	20 473
sup	1 068 133	7 112

Tabel 9: aantal positieven, comparatieven en superlatieven in CGN en SoNaR

In de volgende fase heb ik de lemma's naar P_{lgc} geordend en de eerste honderd lemma's met de laagste coëfficiënt als steekproef geselecteerd, dat betekent in totaal 291 tokens van de volgende honderd lemma's:

	lemma	pos	com	sub	plgc
1	ander	26521	0	2	0,08
2	eigenlijk	7556	3	0	0,40
3	nodig	9525	3	1	0,42
4	echt	22338	3	8	0,49
5	uiteindelijk	1759	1	0	0,57

¹⁶ De positief en de synthetisch gevormde comparatief en superlatief heb ik door volgende CQL-vragen uitgezocht: [pos="ADJ.*basis.*"]; [pos="ADJ.*comp.*"]; [pos="ADJ.*sup.*"].

¹⁷ De analytische vormen kunnen uitgezocht worden door pos en lemmaspecificatie van het direct voorafgaande token: [pos="VNW.*grad.*"&lemma="veel"] [pos="ADJ.*basis.*"] en voor de adjectieven gemodificeerd door intensifiers *zeer* of *erg* kan alleen het direct voorafgaande token lexicaal en indien nodig morfologisch gespecificeerd worden: [lemma="erg"&pos="ADJ.*basis.*"] [pos="ADJ.*basis.*"]; [lemma="zeer"] [pos="ADJ.*basis.*"].

6	blijkbaar	1726	1	0	0,58
7	gemiddeld	1584	1	0	0,63
8	bezig	4598	0	3	0,65
9	waard	1183	0	1	0,84
10	dergelijk	978	1	0	1,02
11	franstalig	955	1	0	1,05
12	verschillend	3705	4	0	1,08
13	eventueel	870	1	0	1,15
14	psychologisch	649	1	0	1,54
15	kapot	1195	1	1	1,67
16	spaans	597	1	0	1,67
17	zwanger	1179	0	2	1,69
18	privaat	1126	1	1	1,77
19	nederlands	4994	9	0	1,80
20	italiaans	543	1	0	1,84
21	voorbij	2979	6	0	2,01
22	waar	5449	0	11	2,01
23	maximaal	485	1	0	2,06
24	jammer	1253	0	3	2,39
25	dronken	417	1	0	2,39
26	islamitisch	404	1	0	2,47
27	antwerps	403	1	0	2,48
28	publiek	1197	3	0	2,50
29	enorm	1971	5	0	2,53
30	ontzettend	389	0	1	2,56
31	nationaal	1511	3	1	2,64
32	gemeenschappelijk	326	1	0	3,06
33	grote	312	0	1	3,19
34	arabisch	300	1	0	3,32
35	openbaar	1176	4	0	3,39
36	biologisch	286	1	0	3,48
37	dubbel	848	3	0	3,53
38	gehandicapt	278	0	1	3,58
39	historisch	832	3	0	3,59
40	buitengewoon	276	1	0	3,61
41	verkeerd	2523	7	3	3,95
42	tijdelijk	747	3	0	4,00
43	administratief	249	1	0	4,00
44	elektronisch	240	1	0	4,15
45	integraal	240	1	0	4,15
46	literair	450	0	2	4,42
47	gedeeltelijk	219	1	0	4,55
48	volkomen	213	0	1	4,67
49	continu	211	1	0	4,72
50	allochtoon	195	1	0	5,10
51	absoluut	1943	10	0	5,12

52	cultureel	770	4	0	5,17
53	vervelen	383	0	2	5,19
54	intact	190	1	0	5,24
55	behoorlijk	559	3	0	5,34
56	lokaal	1816	10	0	5,48
57	maatschappelijk	716	4	0	5,56
58	eender	167	1	0	5,95
59	zweeds	161	1	0	6,17
60	plastic	155	0	1	6,41
61	kennelijk	150	1	0	6,62
62	klaar	4654	29	3	6,83
63	strafbaar	143	1	0	6,94
64	wereldberoemd	136	1	0	7,30
65	beschaamd	136	0	1	7,30
66	fameus	133	1	0	7,46
67	doof	263	0	2	7,55
68	institutioneel	131	1	0	7,58
69	culinair	131	0	1	7,58
70	typisch	906	7	0	7,67
71	latijns	129	1	0	7,69
72	relatief	770	6	0	7,73
73	allergisch	128	1	0	7,75
74	engels	636	5	0	7,80
75	digitaal	883	7	0	7,87
76	afrikaans	499	4	0	7,95
77	middeleeuws	374	3	0	7,96
78	materieel	119	1	0	8,33
79	ongewenst	118	1	0	8,40
80	elektrisch	223	2	0	8,89
81	eeuwig	540	3	2	9,17
82	regionaal	862	8	0	9,20
83	chinees	428	4	0	9,26
84	ongelofelijk	206	0	2	9,62
85	gezind	103	1	0	9,62
86	goedgezind	102	1	0	9,71
87	pedagogisch	100	1	0	9,90
88	hemels	98	1	0	10,10
89	nabij	291	3	0	10,20
90	ongelovig	95	1	0	10,42
91	communistisch	189	2	0	10,47
92	vierkant	277	3	0	10,71
93	evenredig	92	1	0	10,75
94	onterecht	92	1	0	10,75
95	benieuwd	707	8	0	11,19
96	extreem-rechts	87	1	0	11,36
97	journalistiek	87	1	0	11,36

98	onredelijk	84	1	0	11,76
99	leer	84	0	1	11,76
100	innerlijk	165	0	2	11,98

Tabel 10: 100 lemma's naar de laagste coëfficiënt van gradatiewaarschijnlijkheid

Vervolgens heb ik alle comparatieve en superlatieve tokens van deze lemma's uitgezocht, wat totaal 473 gevallen betekende.¹⁸ Om een iets kleinere steekproef te verkrijgen heb ik de verzameling beperkt alleen maar tot attributief gebruikte gevallen door modificaties van de oorspronkelijke CQL-vraag,¹⁹ daarna heb ik de concordantie van 123 tokens gedownload om te annoteren.²⁰

3.4 Annotatie

De annotatie gaat volledig uit van de annotatiemanual die we voor Tsjechische adjectieven hebben ontworpen (Doischer, Jehlička, Lehečková, Vokáčová 2019). Het werk aan annotatie kende verschillende fases. Voor de in de eerste fase opgestelde annotatie hebben we de

¹⁸ Het verschil in het aantal comparatieven en superlatieven en het bovengenoemde getal 291 is erdoor veroorzaakt dat de eerste zoekvraag een beperkt zoekresultaat levert in gevallen wanneer het hoger was dan 1 miljoen tokens.

¹⁹ Deze beperking lijkt me zinvol omdat één van de variabelen die ik zal opnemen aan gemodificeerd zelfstandigheid is gericht. Met het oog op een vrij kleine steekproef is het ten minste voor deze variabelen goed om een homogener steekproef te hebben.

²⁰ Door deze CQL-vraag: [lemma="ander" | lemma="eigenlijk" | lemma="nodig" | lemma="echt" | lemma="uiteindelijk" | lemma="blijkbaar" | lemma="gemiddeld" | lemma="bezig" | lemma="waard" | lemma="dergelijk" | lemma="franstalig" | lemma="verschillend" | lemma="eventueel" | lemma="psychologisch" | lemma="kapot" | lemma="spaans" | lemma="zwanger" | lemma="privaat" | lemma="nederlands" | lemma="italiaans" | lemma="voorbij" | lemma="waar" | lemma="maximaal" | lemma="jammer" | lemma="dronken" | lemma="islamitisch" | lemma="antwerps" | lemma="publiek" | lemma="enorm" | lemma="ontzettend" | lemma="nationaal" | lemma="gemeenschappelijk" | lemma="grote" | lemma="arabisch" | lemma="openbaar" | lemma="biologisch" | lemma="dubbel" | lemma="gehandicapt" | lemma="historisch" | lemma="buitengewoon" | lemma="verkeerd" | lemma="tijdelijk" | lemma="administratief" | lemma="elektronisch" | lemma="integraal" | lemma="literair" | lemma="gedeeltelijk" | lemma="volkomen" | lemma="continu" | lemma="allochtoon" | lemma="absoluut" | lemma="cultureel" | lemma="vervelen" | lemma="intact" | lemma="behoorlijk" | lemma="lokaal" | lemma="maatschappelijk" | lemma="eender" | lemma="zweeds" | lemma="plastic" | lemma="kennelijk" | lemma="klaar" | lemma="strafbaar" | lemma="wereldberoemd" | lemma="beschaamd" | lemma="fameus" | lemma="doof" | lemma="institutioneel" | lemma="culinair" | lemma="typisch" | lemma="latijns" | lemma="relatief" | lemma="allergisch" | lemma="engels" | lemma="digitaal" | lemma="afrikaans" | lemma="middeleeuws" | lemma="materieel" | lemma="ongewenst" | lemma="elektrisch" | lemma="eeuwig" | lemma="regionaal" | lemma="chinees" | lemma="ongelofelijk" | lemma="gezind" | lemma="goedgezind" | lemma="pedagogisch" | lemma="hemels" | lemma="nabij" | lemma="ongelovig" | lemma="communistisch" | lemma="vierkant" | lemma="evenredig" | lemma="onterecht" | lemma="benieuwd" | lemma="extreem-rechts" | lemma="journalistiek" | lemma="onredelijk" | lemma="leer" | lemma="innerlijk"] & [pos="ADJ.*prenom.*comp.*" | pos="ADJ.*prenom.*sup.*"].

overeenkomst tussen annotators gemeten, door Cohens κ en Fleiss κ voor de nominale variabelen en door Krippendorffs α voor de numerieke variabele. In de tweede fase hebben we de categorieën aangepast die geen goede overeenkomst tussen beoordelaars vertonen. De annotatie bevat de volgende categorieën/variabelen en woorden:

- **der** – derivatie: het duidt aan van welk woordsoort werd het adjectief afgeleid. De waarden kunnen zijn:
  - **n** – het grondwoord is een zelfstandige naamwoord, bijv.: *tijdelijk, vierkant*
  - **v** – het grondwoord is een werkwoord, bijv.: *ontzettend, behoorlijk*
  - **a** – het grondwoord is een bijvoeglijk naamwoord, bijv.: *innerlijk, onterecht*
  - **ongeleed**, bijv.: *doof, klaar*
  - **smnstl** – het woord ontstond als een samenstelling, bijv.: *volkomen*
- **mod_cat** – modificatie: het duidt aan of het kwic²¹ voorafgegaan wordt door een modifier; de modifier kan volgende waarden aannemen:
  - **i** – intensification = hogere maat
  - **s** – small degree = lagere maat
  - **a** – absolute superlatief, bijv.: *allerlaatste oefening; allerkoudste erewoord*
  - **e** – evidential = modaal partikel, bijv.: *nou, dan, toch, maar, eens, even*
  - **r** – bepaling van restrictie, bijv.: *met betrekking tot, ten aanzien van, ten opzichte van, qua*
- **mod_real** – lexicale realisatie van de modifier, bijv:

left_context	kwic	right_context	lemma	mod_cat	mod_real
--------------	------	---------------	-------	---------	----------

²¹ Kwic betekent key word in context, in deze scriptie verwijst dus naar een bepaal adjectief token.

...van sociale risico's of tenminste op de bereidheid die homogeniteit te accepteren . De sociale zekerheid moest helemaal niet rekenen op gevoelens van solidariteit tussen verschillende bevolkingsgroepen . De te betalen premies waren niet problematischer dan de premie voor een brandverzekering . Het verbreken van de homogeniteit en onze veel	klaardere	kijk op sociaal risico maken een grootschalige solidariteit tussen verschillende groepen wel noodzakelijk , indien men tenminste de sociale zekerheid overeind wil houden . Risicoselectie en solidariteit De redenering van Rosanvallon en anderen komt erop neer dat de homogeniteit van sociaal risico verbroken is . Niet iedereen heeft evenveel kans...	klaar	i	veel
Van Straks... en Nu by various (2001)					

- **determ** – determinatie: het duidt aan of een kwic voorafgegaan wordt door een determinator; de determinator kan volgende waarden aannemen
  - **dem** – demonstratief / aanwijzend voornaamwoord
  - **indef** – indefiniet / onbepaald voornaamwoord
  - **num** – numerale / telwoord
  - **poss** – possessief / bezittelijk voornaamwoord
  - **det** – bepaald lidwoord
  - **indet** – onbepaald lidwoord
- **prim_grad** – priming door gradatie: het geeft aan of er een prime in de linkercontext voorkomt in de vorm van een ander adjectief dat gegradueerd is; de priming kan volgende waarden aannemen:
  - **c** – priming door een comparatieve vorm
  - **s** – priming door een superlatieve vorm
- **pg_dist** – primeafstand: het geeft aan in welke afstand van kwic de prime staat; de priming kan volgende waarden aannemen:
  - **if** – de prime staat binnen een frase (in hypotactische of paratactische relatie met het kwic)
  - **ic** – de prime staat binnen een clause
  - **o** – de prime staat buiten een clause

- **prim_adj** – priming door een lexicaal verwant woord: geeft aan of er een prime in linkercontext voorkomt in de vorm van een ander woord met dezelfde stam, vooral de positief van identieke adjectief; deze priming kan volgende waarden aannemen:
  - **y** – priming door de positief van hetzelfde adjectief
  - **y(n)** – primig door een substantief met dezelfde stam
  - **y(v)** – primig door een verbum met dezelfde stam
  - **y(adv)** – primig door een adverbium met dezelfde stam
- **pg_dist** – primeafstand: geeft de afstand van prim_adj aan, deze variabele kan dezelfde waarden aannemen als de vorige pg_dist, met name:
  - **if** – de prime staat binnen een frase (in hypotactische of paratactische relatie met het kwic)
  - **ic** – de prime staat binnen een clause (zie voorbeeld)
  - **o** – de prime staat buiten een clause

left_context	kwic	right_context	lemma	prim_adj	pg_dist
...Is er vorige week dan echt helemaal niets gebeurd ? Is het Nederlands elftal dan werkelijk lichtjaren verwijderd van het spel waarmee wij ons hier bezig houden ? Ja en nee , want de tijden veranderen toch , ondanks onszelf . Het Nederlandselftal is plotseling in zijn basisopstelling een stuk	Nederlandser	en dus oorspronkelijker geworden . We hebben hier sinds het einde van de jaren 80 leren leven met het idee dat wat het Nederlands elftal tot grote hoogten stuwt , in de meeste gevallen zich de voeten laat kussen en ook anderszins laat verwennen in zuidelijk Europa en Engeland	nederlands	y	ic

- **scale_comp** – schaalcomplexiteit: het geeft aan of de geïmpliceerde schaal complex of simpele is. De schaal is simpele wanneer het mogelijk is te bepalen welke

eigenschap wordt op de schaal gemeten. Dit wordt op basis van bredere context (50 naar links en 50 naar rechts) beoordeeld. De schaalcomplexiteit kan volgende waarden aannemen:

- **s** – simpele: de schaal is op één duidelijke dimensie gebaseerd, bijv.:

left_context	kwic	right_context	lemma	scale_comp
...heeft verschanst , strekken zich uit langs de hele noordwestelijke grens van Pakistan met Afghanistan . Een grens als een streep in het zand getrokken , met aan beide zijden een in etniciteit en taal homogene bevolking . De autoriteiten willen de nieuwe vluchtelingen graag onderbrengen in nieuwe , veel	tijdelijker	kampen , om ze ook snel weer terug te kunnen sturen . Maar de Afghanen vestigen zich in de buurt van verwanten of leden van dezelfde etnische groep . Nog negentienduizend mensen wachten in het niemandsland om te worden toegelaten tot Pakistan , terwijl de eerste enthousiaste bewoners van de...	tijdelijk	s

(Tijdelijker kamp is een kamp waar vluchtelingen kortere zijn zouden verblijven.)

- **c** – complex: de schaal heeft geen duidelijke dimensie, bijv:

left_context	kwic	right_context	lemma	scale_comp
...opties nu . Ik schuif ze even door naar het management . Ik ga de vormgeving daarna verzorgen . @MauricevPolanen Zullen we DM ' en ? * follow * @globalistaa In verband met mijn androgyne ava , uiteraard Turning Around FAIL http://ff.im/-A9G4r @MrsMoVeld Heb je over Kyle Tryhorn , iets	digitalere	info dan behalve dat het de ex van Joff is (qua link ofzo ?) @globalistaa je hebt er natuurlijk ook die er verder niet zoveel mee doen . Op zich . En zij blijktbaar wel . @Eric_Engerd Ja . Die . Was een leuk debuut-album . En...	digitaal	c

- **stand_comp** – vergelijkingsstandaard: het geeft aan of er expliciet is gemaakt waarmee wordt er iets vergeleken. De vergelijkingsstandaard kan volgende waarden aannemen:

- **e** – expliciet: door constructies zoals “dan X”, “in vergelijking met X”; enzovoort, bijv.:

left_context	kwic	right_context	lemma	stand_comp
..." Waarom ik ? " " Waarom hebben ze mij toch gekozen , boven al dat mooi volk ? Elise Van den Branden is toch een veel	typischere	miss dan mij . Als je Elise ziet , dan denk je gewoon aan Miss België . Akkoord , ik had een goed contact met de jury , ik ben spontaan en mijn act viel op . Maar ik zie verder niet in wat de jury in mij ziet hoor...	typisch	e

left_context	kwic	right_context	lemma	stand_comp
.... Er was de jazztronoom van Tongeren Fud Candrix , klarinet en tenorsax , die samen met zijn broer Jef - Jeff voor de ingewijden - en andere asfaltschuiers het Candrix Brothers Orchestra stichtte . In Nederland had je , uiteraard , de bijzonder populaire Ramblers . Een van de	bezigste	promotors van de jazz in België was Robert Goffin , dichter en medewerker van het literaire blad Le Disque Vert , waar hij samenwerkte met onder meer Henri Michaux en waar hij het eerste jazzessay van enige betekenis publiceerde . Goffin was een veelgevraagde gast op de talloze vrije podia...	bezig	e

- **i** – impliciet: alle andere gevallen
- **domain** – domein: het specificeert in semantische aspect domein van de vergelijkingstandaard. Het domein kan volgende waarden aannemen:
  - **time** – tijd
  - **space** – ruimte (ook in de abstracte zin)

- **spec_typ** – specifieke typiciteit: het geeft aan in hoeverre het adjectief een prototype nadert dat uniek is, bijv.:

left_context	kwic	right_context	lemma	domain
...lekker ? Jan de Groot ? wie is dat ? af en toe zegt iemand er wel iets van en t plan was van de AH is dat die bollenverkoper in den bosch ? oh ja ? vlak bij het station daar ? daarvan wordt gezegd dat die de *	echtste	* bosche bollen maakt maar weet niet zeker of die jan de groot heet en chatter210 zwijgt heej , chatter200 , ik zag trouwens jouw buurman's woning in de huis / tuin rubriek van Radboudnet staan ! misschien ga ik die wel kopen volgens mij heb ik hem daar ook...	echt	spec_typ

left_context	kwic	right_context	lemma	domain
...#persconferentie @ Stop_Links Blij dat er ook mensen blij mee zijn . #regeerakkoord #coalitie @slootsl Blij dat er ook mensen blij mee zijn . #regeerakkoord #coalitie RT @G33K3 Onderbroekenlol tussen Rutten en Verhagen tijdens persconferentie #gedoogakkoord #regeerakkoord Plaatsvervangende schaamte ... @sydneybrouwer Dat is ook zo ;-) GW : " Een	Nederlandser	Nederland " - 't is toch om te braken #regeerakkoord #coalitie #PVV LOL RT @henrivanveen En ik maar denken dat het alleen dwaze dagen waren bij @debijenkorf #regeerakkoord #coalitie Tja . Dat kan dus ook . RT @sydneybrouwer Ik ben best wel een beetje blij met dit regeer - en...	nederlands	spec_typ

- **gen_typ** – generieke typiciteit: het geeft aan in hoeverre het adjectief een prototype nadert dat niet uniek is, bijv:

left_context	kwic	right_context	lemma	domain
--------------	------	---------------	-------	--------

...return on investment , of anders gezegd : een evenement dat heel rendabel is . Momenteel loopt de tweede editie . Ze startte op 15 september en loopt nog tot 25 maart 2007 . Hier en daar is een accent verlegd . Er zijn nu dertien kunstenaars , die een	nationalere	uitstraling hebben , met opnieuw onder anderen Roger Raveel , maar ook met bv. Piet Stockmans en William Sweetlove . Er werd gekozen voor heel speciale onderborden . Driedimensionale , porseleinen werkjes die , ondanks hun reliëf , toch moesten kunnen dienen op tafel . Willy Bosschem : " Op...	echt	nationaal
--	--------------------	--	------	-----------

- **measure** – maat
- **process** – proces: het komt prototypisch voor bij adjectieven afgeleid uit atelische werkwoorden
- **result** – resultaat: et komt prototypisch voor bij adjectieven afgeleid uit telische werkwoorden
- **mod_noun** – de gemodificeerde zelfstandigheid, bijv.:

left_context	kwic	right_context	lemma	mod_noun
...door de ramp zijn geïnspireerd , interactieve CD-ROMs , dure tentoonstellingen met opgegraven relikwieën , educatief geïllustreerde kinderboeken en zelfs een kookboek , Last Dinner on the Titanic . Op die fatale avond werden in eerste klas kwarteleitjes met kaviaar geserveerd , rundvleesragout met augurken in derde klas . Het	ongelofelijkste	boek van allemaal ? De postuum gepubliceerde memoires van Violet Jessop , die erin slaagde om zowel aan boord te zijn van de Titanic als van de Britannic , toen ook dit zusterschip op zijn beurt onderging (het derde zusterschip , de Olympic , zonk later ook na een...	ongelofelijk	boek

- **np_imag** – voorstelbaarheid van verbinding van het adjectief en het gemodificeerde substantief: Het duidt op een vijfpuntsschaal aan in welke mate de verbinding een sensuele waarneming oproept (de waarneming hoeft niet slechts visueel te zijn); punt 1 betekent het minst voorstelbaar, 5 betekent het meest voorstelbaar, bijv.:

- **1** nabij verleden; continu wijze; behoorlijke methode
- **2** regionaal tintje; innerlijk leven; lokaal model
- **3** tijdelijke kampen; ware liefde; ontzettende catastrofes
- **4** echte cowboy; echte oorlogsmisdadigers; private kamers
- **5** historische aankleding; gehandicapte mens; bezige promotors

3.4.1 Annotatieproblemen

Voordat ik op de resultaten inga, stel ik nog voor welke typen problemen ben ik tijdens het werk aan steekproef tegengekomen.

- Fouten in comparatief of superlatief bepaling: Aangezien de data in het corpus automatisch ontleed zijn, is er een risico dat adjectieve vormen die in positief op - er eindigen zullen als comparatieven geëvalueerd, dezelfde geldt voor sommige oude naamvaluiting die behouden kunnen woorden. Daarom worden bijv. volgende gevallen uitgesloten van analyse:

left_context	kwic	right_context	lemma
...bewijsvoering . Daarmee ga ik hem dus ook niet lastigvallen . Er is dan ook geen religieuze bewijsvoering . Als die er wel is , mag je ze me altijd tonen . Wil hij een wetenschappelijk bewijs ? Ik vermoed het , want ik zou niet kunnen indenken met welk	ánder	soort bewijs hij nog genoeg zou nemen . Ik wil een bewijs , tout court . Maar dat is er niet . Probeer je dat gebrek aan bewijs nu te camoufleren door mij aan te vallen ? En het hele zelfbedrog zit hem in de sluipende , onbewuste vermenging van...	ánder

- Andere fouten in POS: Soms voorkomende fout is de aanduiding van predicatief of bijwoordelijk gebruik adjectief als attributief,

left_context	kwic	right_context	lemma
--------------	------	---------------	-------

4 Resultaten

In dit hoofdstuk presenteer ik de resultaten van de uitgevoerde analyse. Allereerst stel ik een statistisch overzicht van de steekproef, de variabelen en hun waarden voor, daarna visualiseer ik met behulp van een dendrogram in welke clusters de adjectieven zich op basis van de geannoteerde kenmerken groeperen, en ten slotte bespreek ik concrete gevallen en hun verband tot de waarden die ik in de clusteranalyse niet meegerekend heb).

4.1 Algemeen overzicht

Na de manuele verwijdering van gevallen die niet aan de zoekcriteria voldoen bevat mijn steekproef in totaal 107 tokens, wier statistische eigenschappen in de onderstaande tabel samengevat zijn. In totaal 86 (80,37%) adjectieven zijn gebruikt in een attributieve positie (zoals werd gezocht), 21 ervan (19,63%) in een predicatieve positie (ze zijn in het SoNaR corpus verkeerd getagd). Qua genre vallen de tokens het meest onder *newspapers* – in 35 gevallen (32,71%) en onder *periodicals magazines* – in 32 gevallen (29,91%). De meerderheid van adjectieven is dus uit de journalistiek afkomstig, overige genres zijn gediversifieerd: books (8; 7,48%), tweets (10; 9,35%), chats (3; 2,80%) enzovoort (zie tabel). De comparatief is in de onderzochte steekproef door 68 tokens (63,55%) vertegenwoordigd en de superlatief door 39 tokens (36,45%). Bijna de helft van adjectieven is van substantieven afgeleid (52; 48,60%), van werkwoorden zijn 10 gevallen afgeleid (9,35%), van adjectieven 8 (7,48%), 4 adjectieven zijn samenstellingen en in totaal 33 tokens (30,84%) zijn ongeleed. Wat modificatie betreft: 16 adjectieven (14,95%) zijn voorafgegaan door een intensifier; in 14 (13,08%) gevallen staat een modifier voor het adjectief die de lagere maat uitdrukt, in 2 gevallen een modaal partikel; in totaal 75 tokens (70,09%) zijn niet gemodificeerd. Met een bepaald lidwoord worden 36 adjectieven (33,64%) gecombineerd, met een onbepaald 30 adjectieven (28,04%). Daarnaast gaan 1 demonstratief (0,93%) en 4 possessieven (3,74%) aan een adjectief vooraf, zonder determinatie staan 36 (33,64%) adjectieven. De priming door een andere comparatief werd in 14 gevallen (13,08%) waargenomen, door een superlatief in 17 gevallen (15,89%), in 20 andere gevallen werden als prime het adjectief in positief of substantief met dezelfde stam geëvalueerd (18,69%). De schaal die het adjectief aanduidt wordt in 39 (36,45%) gevallen als simpel en in 68 (63,55%) als complex beoordeeld. Wat het domein betreft: 61 (57,01%) gevallen vallen onder *gen_typ*, 4 (3,74%) onder

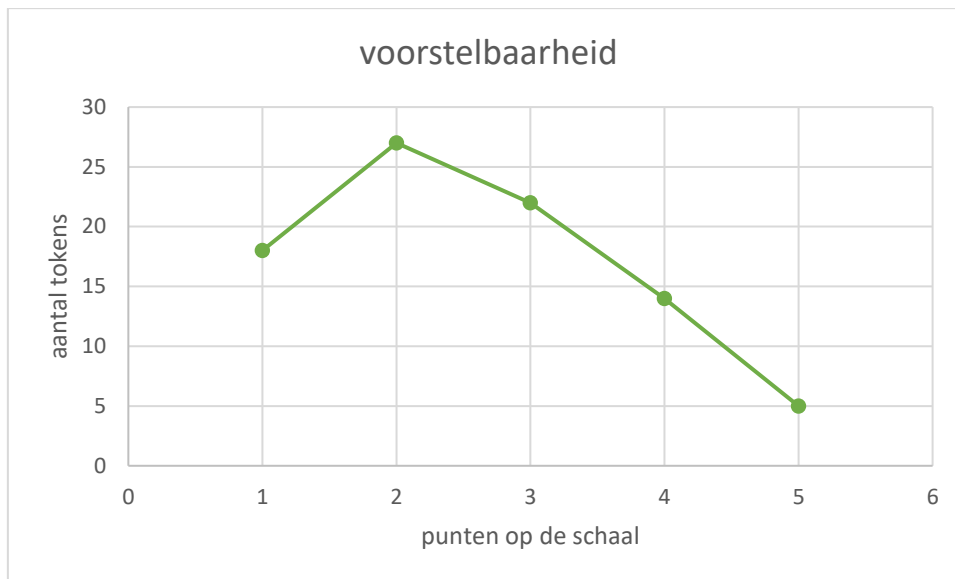
spec_typ, 5 (4,67%) onder *time*, 7 (6,54%) onder *measure* en 30 gevallen (28,04%) werden als idiomatisch geannoteerd. In 25 gevallen (23,36%) werd een vergelijkingsstandaard expliciet uitgedrukt, in 82 gevallen (76,64%) blijft hij impliciet. De waarden van de laatste variabele – voorstelbaarheid – werden als een aritmetisch gemiddelde van de beoordeling van drie taalgebruikers vastgesteld. Het vaakst wordt de verbinding met een substantief door graad 2 beoordeeld (27; 31,40%), verder door graad 1 als het minst voorstelbaar (22; 25,58%), gevolgd door de middelste graad 3 (22, 25,58%), graad 4 werd aan de verbinding toegekend in 14 gevallen (16,28%) en de als het voorstelbaarste beoordeelde komen het minst voor, namelijk in 5 gevallen (5,81%). De laatstgenoemde waarde wijkt het meest van de andere af.

variable	waarde	tokens	percent
genre			
	auto_cues	1	0,93%
	books	8	7,48%
	brochures	1	0,93%
	cgn	1	0,93%
	discussion_lists	8	7,48%
	e-magazines	1	0,93%
	chats	3	2,80%
	newspapers	35	32,71%
	periodicals_magazines	32	29,91%
	policy_documents	5	4,67%
	subtitles	1	0,93%
	tweets	10	9,35%
	web_sites	1	0,93%
grad			
	com	68	63,55%
	sup	39	36,45%
der			
	n	52	48,60%
	v	10	9,35%
	a	8	7,48%
	smnst	4	3,74%
	ongeleed	33	30,84%
mod_cat			
	i	16	14,95%
	s	14	13,08%
	e	2	1,87%
	zonder modificatie	75	70,09%
determ			
	det	36	33,64%
	indet	30	28,04%
	dem	1	0,93%

	poss	4	3,74%
	zonder determinatie	36	33,64%
prim_grad			
	c	14	13,08%
	s	17	15,89%
	zonder priming	76	71,03%
prim_adj			
	met	20	18,69%
	zonder	87	81,31%
scale_comp			
	s	39	36,45%
	c	68	63,55%
attr			
	y	86	80,37%
	n	21	19,63%
stand_com			
	e	25	23,36%
	i	82	76,64%
domain			
	gen_typ	61	57,01%
	spec_typ	4	3,74%
	time	5	4,67%
	measure	7	6,54%
	idio	30	28,04%
np_imag			
	1	18	20,93%
	2	27	31,40%
	3	22	25,58%
	4	14	16,28%
	5	5	5,81%

Tabel 11: overzicht van waargenomen waarden

Wat opvalt is het lage aantal van voorstelbare verbindingen bij variabele np_imag (zie ook de onderstaande grafiek). Het lijkt alsof de weinig gradueerbare adjectieven corresponderen met de weinig voorstelbare adjectieven.

Grafiek 1: voorstelbaarheid

4.2 Clusteranalyse

Het principe dat achter clusteranalyse ligt is het groeperen van eenheden met dezelfde of gelijksoortige eigenschappen. Op deze data toegepast betekent dat de mogelijkheid om te onderzoeken in welke clusters de adjectieven onderverdeeld zullen worden op basis van waargenomen variabelen en of deze clusters in overeenkomst zullen zijn met een van subcategorieën, die werden in het theoretische deel werden voorgesteld. Om de vertekening door eigen semantische interpretatie van onderzochte tokens te vermijden, heb ik niet van alle geannoteerde variabelen gebruik gemaakt. Het volgende dendrogram werd op basis van deze variabelen opgesteld: der; mod_cat; determ; prim_grad; prim_adj; scale_comp; stand_com en np_imag. Aangezien ik de variabele np_imag toegepast heb, wordt het dendrogram alleen op 86 tokens gebaseerd, omdat er alle niet-attributieve gevallen, d.w.z. geen zelfstandigheid modificerende adjectieven weggelaten werden.²²

---

²² De clusteranalyse werd in RStudio uitgevoerd, met behulp van volgende pakketten: `library(cluster)`; `library(pvclust)`; `library(vcd)`; `library(factoextra)` en `library(Rling)` (zie Levshina 2015).

left_context	kwic	right_context	lemma
...En jij was erg moedig . Wie is de moedige molenaar ? Hier drink jongen . Will Grimm , zullen we ? Niets houdt ons tegen ! Boze heksen niet ... Gevaarlijke vliegende beesten niet ... en moordzuchtige koninginnen niet . Zelfs de vader des doods niet . Alleen de	waarste	liefde ... kan de Magere Hein verslaan . Toch , Will ? Klopt helemaal ! - De Magere Hein ! Ik heb nog een verhaal . Er was eens een duiveltje wiens naam we moesten raden . We moesten naar het midden van de hel om erachter te komen	waar

De *waarste liefde* is niet waardier dan de *ware liefde*. De superlatief onderstreept hier haar bijzonderheid en kracht om boze heksen, gevaarlijke vliegende beesten en dergelijke te beconcurreren. In een sprookje is het geen verrassende uitdrukking. Typerend voor een idiomatische trap van vergelijking is dat hij door geen prime of modificatie voorafgegaan is en zijn vergelijkingsstandaard niet uitgedrukt is; de vergelijkingsstandaard is zelfs niet nodig omdat het feitelijk niet om een vergelijking gaat. Als we nauwlettend het dendrogram bekijken, merken we dat het gebruik van de verbinding *klaarder beeld* in één geval van de andere afwijkt, terwijl drie andere *klaardere beelden* in één cluster gegroepeerd zijn. Het gaat om het volgende voorbeeld:

...NIEUWE LCD-SCHERMEN Klaarder en energiebesparend Onderzoekers van het Liquid Crystal Institute , verbonden aan de Amerikaanse Kent State University , werken aan een goedkopere LCD- technologie met een	klaarder	beeld en minder energie . De nieuwe vlakke beeldschermen bestaan uit vloeibare kristallen die anders op licht reageren dan de kristallen die tot nog toe in conventionele beeldschermen worden aangewend . In plaats van het licht af te buigen zodat het wordt gefilterd , wordt de ene lichtstraal gereflecteerd en...	klaar
--	-----------------	--	-------

Het afwijkende beeld staat hier in een andere betekenis dan in de overige gevallen. Het gaat om een beeldscherm dat inderdaad *klaarder* is dan het beeldscherm van de vorige modellen. De comparatief hier zegt ook dat het LCD-scherm nieuw is en duidt aan in welk

opzicht het van de andere, oudere schermen verschilt. In de linkercontext komen twee comparatieven voor, één zelfs lexicaal identiek. De afwijkende waarde betekent dus geen fout in de annotatie, maar bevestigt daarentegen dat het dendrogram op basis van de geselecteerde kenmerken daadwerkelijk de clusters vormt die zich qua semantiek van elkaar onderscheiden.

Ad b): Al eerder was het evident dat ook relationele adjectieven gradueerbaar kunnen zijn, wat een ingewikkelder analyse vereiste. De vraag was of de relationele adjectieven gelijksoortig gedrag vertonen indien ze een trap van vergelijking vormen. Dat kan niet op basis van het dendrogram geverifieerd worden. Integendeel, er zijn "mismatched" clusters gevormd die zowel relationele als scalaire adjectieven bevatten, *islamistischer land* bijvoorbeeld vertoont hetzelfde gedrag als *typischere miss*; en *literairste stad* en *nationaalste volle* hebben gelijksoortige kenmerken als *echtste asperges* en *echtste cowboy*, bijv:

left_context	kwic	right_context	lemma
... ..het ineenschuiven van bedrijfsonderdelen met die van de Kredietbank (beursgenoteerd , en dus meer geïnteresseerd in shareholder value dan een coöperatieve bank) te verhinderen . (Commentaar in Het Financieele Dagblad , 23 mei) We zeggen wel eens dat het Nederlandse sociale stelsel Nederland tot een veel	islamitischer	land maakt dan Marokko . (Driss El Boujoufi van de Unie van Marokkaanse Moslimorganisaties in Nederland , geciteerd door Frits Bolkestein in het boek Moslim in de Polder) Oost-Duitsland verloor praktisch van de ene dag op de andere zijn concurrentiepositie . Vooral omdat de West- Duitse regering het uit...	islamitisch

left_context	kwic	right_context	lemma
..." Waarom ik ? " " Waarom hebben ze mij toch gekozen , boven al dat mooi volk ? Elise Van den Branden is toch een veel	typischere	miss dan mij . Als je Elise ziet , dan denk je gewoon aan Miss België . Akkoord , ik had een goed contact met de jury , ik ben spontaan en mijn act viel op . Maar ik zie verder niet in wat de jury in mij ziet hoor...	typisch

Beide gevallen duiden een complexe schaal aan, binnen een *gen_typ* domain; beide zijn voorafgegaan door de modifier *veel* en het onbepaald lidwoord *een*; beide hebben geen priming in de linkercontext en in beide gevallen wordt de vergelijkingsstandaard expliciet uitgedrukt – (*islamitisch land*) *dan Marokko*, (*typischere miss*) *dan mij*.

4.3 Kwalitatieve analyse

In deze paragraaf bespreek ik nog enkele karakteristieken van de steekproef, die beter in detail zichtbaar zijn dan in het dendrogram of een globaal overzicht en ik neem ook de variabelen in aanmerking waarmee ik tot dusver geen rekening heb gehouden, met name bijvoorbeeld primeafstand of genre. Er zijn een aantal tendenties zichtbaar:

Tokens die niet idiomatisch gebruikt zijn vertonen de neiging om gepaard te gaan met minstens één van die gemeten kernmerken – modificatie, priming of expliciete vergelijkingsstandaard, maar vaak voorkomend is ook de cumulatie van de kernmerken, bijv.:

left_context	kwic	right_context	lemma
..., het is altijd slecht , het is altijd elitair . Met literatuur valt dat zelfbeeld iets op te krikken . Het is fijn dat mensen trots zijn op zo'n torenproject . ' Het is terecht dat Antwerpen de titel heeft gekregen , vindt Lanoye . " Antwerpen is de	literairste	stad van de Nederlanden . In Nederland is alles te veel verdeeld over Den Haag , Rotterdam en Amsterdam . Wij hebben hier zoveel evenementen en in de stad wonen zoveel schrijvers . Laat ons om dat alles eens een mooie strik binden . ' In januari 2003 maakte Unesco...	literair

In dit voorbeeld uit het krantenartikel *'Stad van Letters' heet Antwerpen dit jaar. Talloze manifestaties, gericht op het volk, moeten de stad verheffen* staat in de linkercontext de prime in de vorm van het substantief *literatuur* dat de dezelfde stam als het adjectief heeft en in de rechtercontext is de vergelijkingsstandaard expliciet gemaakt door de constructie "van de Nederlanden". Bovendien is door de bredere context de competitie met andere steden gesuggereerd, zodat een vergelijking verwacht wordt. Dit is niet het enige voorbeeld, waar juist de bredere context een "gunstige" voorwaarde voor het gradatiegebruik schept, het volgende superlatieftoken is geplaatst in een grapstructuur:

left_context	kwic	right_context	lemma
...Deze morgen op de bus hoorde ik deze van twee twaalfjarigen die enkele bankjes van me verwijderd zaten , en ze vonden het blijkbaar een grappige ... : rolleyes : Maar het is een DOMME mopjes topic , dus ik wil hem best delen ; -) Wie is de	gehandicaptste	(blijkbaar wisten ze niet dat je dat vervoegd als ' meest gehandicapt ' , maar mss ben ik te punctueel ; -)) mens ter wereld ? Sinterklaas : * een schimmel tussen zijn benen * zijne zak hangt op zijne rug * en zijne piet staat naast...	gehandicapt

Voor de cumulatieve of niet-cumulatieve kan de primeafstand een rol spelen. Er is geen geval waar de vergelijkingsstandaard geëxpliceerd is, terwijl prime in binnen dezelfde frase voorkomt, bijv.:

left_context	kwic	right_context	lemma
...afstand de leukste reactie ! :-) Natuurtwitter v / d dag : vanmorgen lagen in de duinen 2 prachtige vosjes te zonnen . Heerlijk witbier op terras in warm en zonnig hengelo . Grolsch , wat anders hier . Wie regelt toch dat de vieste , klefste , plakkerigste ,	plasticste	broodjes in bezinestations liggen ? Net het ' groene debat ' gehad . Biodiversiteit heeft 3 dingen nodig : urgentie , urgentie en urgentie . Natuurtwitter v / d dag : WNF gaat grootgebruikers van palmolie testen op duurzaamheid . Over 6 mnd weet je welk zeepje je mag kopen...	plastic

In sommigen gevallen wordt de gradatie, althans de superlatief, gebruikt in betrekking tot bepaalde historische gebeurtenissen om te indiceren dat juist deze gebeurtenis een bijzondere aandacht en status verdient. Beide volgende voorbeelden – één van twitter en één uit het boek *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940-1945* zijn in de context van de Tweede Wereldoorlog gebruikt:

left_context	kwic	right_context	lemma
@ajboekestijn niet op dezelfde manier als de nationale rechtsorde in westerse landen maar wil je opbouwen of dat wat er wel is afbreken ? @Sywert Zo jong en nu al verraden ? @ajboekestijn Je kan ook terug naar oog om oog etc. Na WO 2 bracht men het op de	echtste	oorlogsmisdadigers te berechten . Jouw voorkeur ? @ckwint nirvana unplugged , guns and roses , Zappa , mag dat ook ? @lenegrooten wij hadden zelfs een beetje regen en zitten nu in cafeetje met goede Spaanse koffie . Vanmiddag burcht van Alquezar .... @ WvD_B 2 N ; -) @Volhoudbaar het...	echt

left_context	kwic	right_context	lemma
...moest de gruwelsprookjes weerleggen , die omtrent de vaderlijk bezorgde Führer toch nog altijd de ronde deden : ' Hitler schenkt den Juden eine Stadt . ' En nauwelijks was die film gereed , of de boze geruchten over een op handen zijnde deportatie verdichtten zich en een van de	ontzettendste	catastrofen voltrok zich over de Zwangsgemeinschaft , zoals Adler haar noemt . Het is niet het Theresienstadt van deze catastrofe , dat Jo Spier ons heeft overgeleverd , het is de façade van het badhotel , waarachter de gruwelkamers schuil gaan . Uit Spier zou men nog kunnen geloven ,...	ontzettend

In andere gevallen valt het gebruik van de vergrotende trap of de overtreffende trap zonder modificatie, priming of expliciete vergelijkingsstandaard te verklaren door het genre, waarin hij voorkomt: in het eerste onderstaande voorbeeld staat het token in de titel, het tweede en derde voorbeeld komen van twitter:

left_context	kwic	right_context	lemma
...Turken moeten leger	allochtoner	tintje geven De Koninklijke Landmacht wil Turkse jongeren interesseren voor een baan . Want minder dan 10 procent van het leger is allochtoon . Te weinig , vindt de top van het leger . In de Rotterdamse Mevlana- moskee werd afgelopen week een wervingsbijeenkomst gehouden . ROTTERDAM - Energiek houdt wachtmeester...	allochtoon

left_context	kwic	right_context	lemma
...#persconferentie @ Stop_Links Blij dat er ook mensen blij mee zijn . #regeerakkoord #coalitie @slootsl Blij dat er ook mensen blij mee zijn . #regeerakkoord #coalitie RT @G33K3 Onderbroekenlol tussen Rutten en Verhagen tijdens persconferentie #gedoogakkoord #regeerakkoord Plaatsvervangende schaamte ... @sydneybrouwer Dat is ook zo ;-) GW : " Een	Nederlandser	Nederland " - 't is toch om te braken #regeerakkoord #coalitie #PVV LOL RT @henrivanveen En ik maar denken dat het alleen dwaze dagen waren bij @debijenkorf #regeerakkoord #coalitie Tja . Dat kan dus ook . RT @sydneybrouwer Ik ben best wel een beetje blij met dit regeer - en...	nederlands

left_context	kwic	right_context	lemma
...van OCenW over het stichten van een Islamitische school in Amsterdam #politiek24 #vragenuur @LoesPetersen Samen een protest lied gaan zingen dan ? ;) Btw ik plug mezelf maar even ;p & gt ; & gt ; & gt ; http://t.co/rVASdIqm @LoesPetersen Henk en Ingrid veel gebruikte namen in Suriname dus	Nederlandser	kan het niet ;) #lol #maartisechtzo #Vragenuur #politiek24 (komt nog aanbod) KARABULUT (SP) aan d minister van OCenW over t bericht Allochtone ... http://t.co/FhSzwDU4 @vic23 looooooooool @Kailashkher Just heard ' Bismillah ' 2 day ! Mashallah I feel the words and tune 😊❤️😊 AWSUME IT IS...	nederlands

Wat niet waargenomen was, maar soms in de linkercontext voorkomt en het gebruik van trappen van vergelijking zeker kan beïnvloeden, is een antoniem, waartegen het adjectief gradueerd wordt, zoals in volgende voorbeelden:

left_context	kwic	right_context	lemma
...terug naar de eerste club van -- Björn Vleminckx Puurs Excelsior In de kelders van het vaderlandse voetbal vind je weleens clubs terug die in een ver of iets	nabijer	verleden flinke resultaten neerzetten in de hogere nationale afdelingen . In de provincie Antwerpen zijn daar heel wat voorbeelden van terug te vinden : ambitieuze derdeklassers van weleer die failliet gingen , opgeslorpt werden in een fusie of los door de provinciale reeksen naar beneden zakten . Clubs met namen...	nabij

left_context	kwic	right_context	lemma
...met een megamodel . En zo gaat het door , want Leitersdorf krijgt dagelijks aanvragen van mensen die zijn huis willen huren . Hetzij voor exclusieve feestjes , hetzij voor een fotoreeks . Vandaar dat de architect zijn penthouse zo heeft opgebouwd dat je van de publieke leefkamer naar steeds	privatere	kamers wandelt , om achter de keuken - langs de logeerkamer en door het bureau - de slaapkamer te bereiken . In tegenstelling tot de rijkelijke kasteelsfeer van de zitkamer , heeft de slaapkamer iets jeugdigs en bohémienachtigs . De indrukwekkende collectie kleren van de bewoner hangt in oude Britse...	privaat

In het eerste geval wordt *nabijer verleden* gebruikt in tegenstelling tot het *ver verleden* om de stelling over vaderlandse voetballers te verzwakken. In het tweede geval verantwoordt de comparatief de verschuiving van de *publieke leefkamer* naar een private kamer.

5 Discussie

In het voorafgaande hoofdstuk werd aangetoond dat er zoiets als specifiek gedrag van weinig gradueerbare adjectieven bestaat (omdat dit van het gedrag van idiomatische trappen van vergelijking verschilt), maar dat er tussen relationele en scalaire adjectieven geen duidelijke grens bestaat (omdat ze samen clusters vormen). Deze bevindingen zouden de basis kunnen vormen voor een herziening van de classificatie en categorisatie van adjectieven in het Nederlands. Maar er moet nog een belangrijke eigenschap van de steekproef expliciet vermeld worden: de steekproef is klein en het is noodzakelijk om de eruit getrokken conclusies voorzichtig aan te nemen. Vanwege het foutenpercentage in corporatagging en de aanwezigheid van idiomatisch gebruikte gevallen werd de steekproef tot 86 attributieve comparatieven en superlatieven beperkt. Aan de ene kant toont de vergelijking tussen idiomatische en niet idiomatische trappen van vergelijking duidelijk welke eigenschappen voor de weinig gradueerbare adjectieven gelden, aan de andere kant veroorzaakt de aanwezigheid van deze gevallen dat vrij weinig verschillende lemma's en in totaal weinig relationele tokens in de steekproef voorkomen. Het zou nuttig zijn om deze corpusanalyse te herhalen op een omvangrijker steekproef.

Indien er een uitgebreidere corpusanalyse uitgevoerd zou worden, zou het mogelijk zijn om de classificatie te ontwerpen op basis van de clusters; momenteel heeft het helaas geen zin om op basis van 39 lemma's, die na de bovengenoemde ingrepen overblijven, een classificatie uit te werken. Met een omvangrijkere steekproef zou het ook mogelijk zijn om uit te gaan van lemma-eigenschappen in de clusteranalyse, niet van tokeneigenschappen.

Hoewel het niet gelukt is voldoende basis te verkrijgen om de adjectieven adequater te classificeren, lijkt de basis wel voldoende om de hypothese te verifiëren dat gradueerbaarheid niet alleen in een woord zit, maar ook door context gelanceerd kan worden. Onder de factoren die dat mogelijk maken vallen: aanwezigheid van priming v linkercontext, zowel door de comparatief en superlatief van een ander woord als door de positief van hetzelfde woord of door een verwant woord van een ander woordsoort; de expliciet uitgedrukte vergelijkingsstandaard, lagere voorstelbaarheid of aanwezigheid van een modifier.

6 Conclusie

De bedoeling van deze scriptie was om de vraag te beantwoorden in hoeverre corpora en reëel taalgebruik kunnen bijdragen aan de problematiek van de classificatie en categorisatie van adjectieven. Uit het theoretische deel komt gradueerbaarheid voort als een weliswaar gedeeltelijk kenmerk van adjectieven maar een eigenschap die de moeite waard is om te onderzoeken en waarover verschillende categoriale stellingen gemaakt worden. De ANS baseert zijn definitie van adjectieven o.a. op "het vermogen om trappen van vergelijking te vormen". De SoD omschrijft adjectieven in tegenstelling tot substantieven en werkwoorden, maar eveneens kent de niet-gradueerbaarheid als een fundamentele eigenschap aan enkele klassen van adjectieven toe. Er bestaat overeenkomst over de subcategorie van relationele adjectieven die "geen nadere graadbepaling [kunnen] verdragen".

De corpusresultaten tonen echter aan dat zelfs relationele adjectieven de nadere graadbepaling vrij goed verdragen. Mijn conclusies van het corpusonderzoekje zijn als volgt: Gradueerbaarheid is geen exclusieve eigenschap van bepaalde woorden die te danken is aan de eigen lexicale semantiek, maar kan door context mogelijk gemaakt worden. De weinig gradueerbare adjectieven vertonen gelijkwaardig gedrag, dat verschilt van het gedrag van idiomatisch gebruikte adjectieven, maar sluit niet aan bij de door de ANS of de SoD afgebakende klasse. De kenmerken die vergezeld gaan met de gradatie hebben de neiging om te cumuleren. De invloed op het vermogen om trappen van vergelijking te vormen kunnen vooral de volgende kenmerken hebben: aanwezigheid van priming v linkercontext, zowel door de comparatief en superlatief van een ander woord als door de positief van hetzelfde woord of door een verwant woord van een ander woordsoort; de expliciet uitgedrukte vergelijkingsstandaard, lagere voorstelbaarheid of aanwezigheid van een modifier en genre. De corpus- en clusteranalyse bleek een geschikte methode te zijn om de semantiek van het adjectief en gradatie te bestuderen, maar er zou vervolgonderzoek naar nodig zijn.

Aan het uiterste eind van deze scriptie wou ik nog één vraag beantwoorden: "Is het mogelijk om een vergrotende trap te gebruiken van *uniek*, bijvoorbeeld in een *unieker uitzicht*?" Ja, waarschijnlijk alle adjectieven zijn in principe gradueerbaar.

Prototypisch worden adjectieven gegradueerd om een hogere maat van een eigenschap uit te drukken: om deze reden worden het vaakst de adjectieven gegradueerd die een open eigenschapsschaal aanduiden, d.w.z. dat ze in hun betekenis door geen

maximale of minimale graad beperkt zijn, zoals bijv. *goed* of *groot*. Hun betekenis is vaag – als *groot* kan een entiteit van 1 cm beschouwd worden, net zo goed als een andere van 1 km – daarom hebben ze vaker een precisering nodig.

Uniek is een ander geval. Dit adjectief bevat al in zijn betekenis een hoge maat van een eigenschap, toch is het bijvoorbeeld mogelijk om meerdere *uniekste* stukken te hebben (*Eén van de uniekste stukken is een Bréguet-uurwerk dat de beroemde Franse juwelier speciaal ontwierp voor Napoleons tweede echtgenote Joséphine de Beauharnais.*) of om tot een van de uniekste vogels te behoren (*Sinds enkele jaren moet ook de albatros eraan geloven, een van de uniekste zeevogels in de wereld.*) Er zijn veel andere pragmatische redenen waarom de gradatie gebruikt wordt: om een hogere maat van een eigenschap uit te drukken is alleen maar de prototypische.

7 Bibliografie

BROEKHUIS, Hans, 2013a. De Syntax of Dutch: nieuw gereedschap voor de internationale neerlandistiek. *Internationale Neerlandistiek*. **2013**(2013), 1–18.

BROEKHUIS, Hans, 2013b. *Syntax of Dutch: Adjectives and Adjectival Phrases*.

CONSTANTINESCU, Camelia, 2011. *Gradability in the nominal domain* [online]. B.m.: LOT, Netherlands Graduate School of Linguistics, Utrecht.

COPPEN, P.A., W. HAESERYN, F. de VRIEND, 2002. E-ANS: Versie 1.3. Faculteit der Letteren van de RU Nijmegen en de Nederlandse Taalunie [geraadpleegd. 2019-08-10].

Corpus Gesproken Nederlands - CGN (versie 2.0.3), 2014 [Data set]. Beschikbaar via Instituut voor de Nederlandse taal: <http://hdl.handle.net/10032/tm-a2-k6>, [geraadpleegd. 2019-08-16].

CROFT, William en D. Alan CRUSE, 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

BOON, Ton den, GEERAERTS, Dirk, SIJS, Nicoline van der, 2005. *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. B.m.: Van Dale Lexicografie.

DIXON, Robert M. W. (2004): Adjective classes in typological perspective. In: Robert M. W. Dixon – Alexandra Y. Aikhenvald (eds.), *Adjective Classes. A Cross-linguistic Perspective*. Oxford: Oxford University Press, p. 1–49.

DOISCHER, Tomáš, 2017. Ad hoc gradation of “non-gradable” adjectives in Czech. Kareluniversiteit Praag [masterscriptie].

DOISCHER, Tomáš, Jakub JEHLIČKA, Eva LEHEČKOVÁ en Martina VOKÁČOVÁ, 2019. The so-called non-gradable adjectives in gradable contexts: the case of Czech. SCLC-2019, 12-14 oktober 2019.

FONTEIN, A.M. en A. PESCHER-TER MEER, 2009. *Nederlandse grammatica voor anderstaligen*. Utrecht: NCB.

KENNEDY, Christopher, 2007. Vagueness and grammar: the semantics of relative and absolute gradable adjectives. *Linguistics and Philosophy*. **30**(1), 1–45.

KENNEDY, Christopher en Louise MCNALLY, 2005. Linguistic Society of America Scale Structure, Degree Modification, and the Semantics of Gradable Predicates. *Language*. **81**(2), 345–381.

KŘIVAN, Jan, 2012. Komparativ v korpusu: explanace morfematické struktury českého stupňování na základě frekvence tvarů. *Slovo a slovesnost*, **73**(1), 13–45.

LEHEČKOVÁ, Eva, 2011. *Teličnost a skalárnost deadjektivních sloves v češtině*. Karelsoversiteit Praag [proefschrift].

LEVSHINA, Natalia, 2015. *How to do Linguistics with R*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

MCNALLY, Louise en Christopher KENNEDY, 2008. *Adjectives and adverbs: syntax, semantics, and discourse*. B.m.: Oxford University Press.

MCNALLY, Louise M en Christopher KENNEDY, 2004. Introduction. In: *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse*. Oxford University Press, p. 1–15.

OOSTDIJK, Nelleke, Henk VAN DEN HEUVEL en Maaske TREURNIET, 2013. The CLARIN-NL Data Curation Service: Bringing Data to the Foreground. *International Journal of Digital Curation*. **8**(2), 134–145.

ROTSTEIN, Carmen en Yoad WINTER, 2004. Total Adjectives vs. Partial Adjectives: Scale Structure and Higher-Order Modifiers. *Natural Language Semantics* [online]. B.m.: Kluwer Academic Publishers, **12**(3), 259–288.

VAN EERTEN, Laura, 2007. Over het Corpus Gesproken Nederlands. *Nederlandse Taalkunde*. **12**(3), 194–215.

VERKUYL, Henk. J., 1998. O corpora, o mores. *Nederlandse taalkunde*. **3**, 60–63.

8 Figuren- en tabellenlijst

Tabel 1: ANS categorisatie	9
Tabel 2: absolute en relatieve adjectieven.....	10
Tabel 3: objectieve en subjectieve adjectieven	12
Tabel 4: kwalificerende en relationele adjectieven	12
Tabel 5: SoD classificatie	15
Tabel 6: set-denoting, relational, evaluative en residue adjectieven.....	16
Tabel 7: samenstelling van CGN	28
Tabel 8: samenstelling van SoNaR	29
Tabel 9: aantal positieven, comparatieven en superlatieven in CGN en SoNaR.....	30
Tabel 10: 100 lemma's naar de laagste coëfficiënt van gradatiewaarschijnlijkheid	33
Tabel 11: overzicht van waargenomen waarden	45
Grafiek 1: voorstelbaarheid	46
Grafiek 2: dendrogram met hiërarchisch geclusterde tokens.....	47
Figuur 1: schaaltypen.....	21

9 Lijst met afkortingen

ANS	Algemene Nederlandse Spraakkunst
SoD	Syntax of Dutch
ABS	absolute adjectieven
MAX	maximale adjectieven
MIN	minimale adjectieven
REL	relatieve adjectieven
CGN	Corpus Gesproken Nederlands
SONAR	Stevin Nederlandstalig Referentie corpus